

Andrzej Grzywacz

DWA WIEKI DZIAŁALNOŚCI LEŚNEGO CZASOPISMA NAUKOWEGO „SYLWAN”

Wstęp

Misją czasopisma naukowego jest utrwalanie i upowszechnianie wyników badań naukowych, przekazywanie informacji o rozwoju i postępach nauki. Kręgiem odbiorców tego typu czasopism są przede wszystkim środowiska naukowe i kadry kierownicze z wielu dziedzin życia społeczno-gospodarczego. Uważa się, że współczesne czasopisma naukowe są formalnym, publicznym i uporządkowanym sposobem porozumiewania się pracowników naukowych i szerokich kręgów tzw. inteligencji twórczej. „Formalnym” gdyż artykuły naukowe mogą być cytowane i identyfikowane, „publicznym” bo każdy może zgłosić swój artykuł do druku i zaprenumerować dane czasopismo, „uporządkowanym” ponieważ do druku artykuły kwalifikuje zespół redakcyjny na podstawie recenzji wartości naukowej, dokonanej przez specjalistów z określonej dyscypliny naukowej.

Warto przypomnieć, że „końcowym etapem procesu naukowego jest publikowanie wyników badań w czasopismach, książkach i podręcznikach naukowych. Od momentu opublikowania efektów własnej pracy, ich treści stają się własnością publiczną, elementem ogólnej wiedzy naukowej, którą może się posługiwać i wykorzystywać każdy. Oznacza to, że efekty twórczości naukowej są jednocześnie osobistym dorobkiem i dobrem twórcy, ale także dobrem wspólnym, ogólnospołecznym” (Grzywacz 2014).

Leśne czasopismo Sylwan, którego jubileusz 200.lat obchodzimy, od samego początku jego wydawania był i jest cały czas czasopismem naukowym, gdyż spełniał wszystkie kryteria „naukowości”. Jego dwuwiekowa zawartość to dorobek wielu pokoleń leśników – naukowców i praktyków ale Sylwan to jednocześnie pomnik polskiego leśnictwa i ojczystej kultury. Fakt tak długiego okresu wydawania tego czasopisma, może być powodem do dumy dla środowiska polskich leśników, które w bardzo trudnych czasach zaborów, powstań narodowowyzwoleńczych, wojen światowych, zmian granic państwa, zmian ustrojów społeczno-politycznych, wytrwale i niezłomnie publikowało wyniki swojego dorobku naukowego i praktycznego, efekty

obserwacji i doświadczeń zawodowych, integrowało się wokół tego wydawnictwa. Sylvan wpływając na kształt polskiego leśnictwa i ojczystej przyrody ma swoje znaczące miejsce w historii polskiego i europejskiego leśnictwa.

Zarys historii rozwoju Sylwana

Przygotowując się do syntetycznego przedstawienia działalności i funkcjonowania czasopisma Sylvan z okazji jubileuszu jego 200. lecia, wykonano szczegółową kwerendę, która wykazała, że bibliografia na ten szeroko rozumiany temat jest dość bogata. Składa się z ponad 50 pozycji, które można podzielić na 3 grupy ze względu na powód (inspirację) ich powstania – opracowania związane z jubileuszami tego czasopisma, związane z jubileuszami jego wydawców, czyli Galicyjskiego i Polskiego Towarzystwa Leśnego oraz artykuły niezwiązane z różnego typu jubileuszami, jako oryginalne artykuły analizujące historię i rozwój wydawniczy Sylwana oraz artykuły publicystyczne o charakterze ogólnym, lub przyczynkarskim, opublikowane na łamach Sylwana lub w innych czasopismach i opracowaniach książkowych. Zapewne istnieją jeszcze inne artykuły lub krótkie wzmianki „niedostrzeżone” w bogactwie publikacji związanych z historią polskiego leśnictwa.

Jubileusze, ważne rocznice czyjejs działalności lub powstania, założenia czegoś, zwykle są okazją do uczczenia takiej rocznicy, podsumowania dokonań, często do wytyczenia kierunków dalszego rozwoju. Z okazji kolejnych „okrągłych” rocznic Sylwana nie dało się urządzić jubileuszy. Jeżeli można tak się wyrazić, wynikało to „z przyczyn naturalnych”. W 1870 r. w 50. rocznicę wydania t. 1. Sylwana, już nie ukazywało się to czasopismo. Nie żyli leśnicy z grupy założycielskiej – Brinken, Cielecki, Plater, Wydrzyński, a Glinka-Janczewski od dłuższego czasu był na emeryturze. Nie było również „klimatu politycznego”, gdyż po Powstaniu Styczniowym uroczyste wspomnianie tego co było osiągnięciem polskiego korpusu leśnego, nie znalazłoby akceptacji u rosyjskich władz zaborczych. W pierwszym zeszycie Sylwana (1913) z okazji wydania 30. rocznika lwowskiego pojawił się krótki tekst „Od Redakcyi” z serdeczną zachętą do współpracy na dalsze, kolejne lata, apel o nadsyłanie korespondencji, artykułów i rozpraw, doniesień o własnych przedsięwzięciach, obserwacjach z pracy zawodowej, życia i praktyki leśnej. W 1920 r. w 100. rocznicę ukazania się Sylwana, trwały konflikty polsko-ukraińskie, wojna polsko-bolszewicka. Ukazał się jedynie 38 rocznik lwowski o wyjątkowo małej objętości 128 stron, złożony z 4 łączonych numerów (formalnie miesięcznik wydany jako kwartalnik), bez wzmianki o rocznicy. W 1945 r. w 125. rocznicę trwała jeszcze II wojna światowa, a Lwów znalazł

się poza granicami Polski. Dopiero w 1956 r. gdy ukazał się setny rocznik *Sylwana*, cały 7 numer składał się z 4 obszernych, oryginalnych opracowań historycznych: W. Krajski „*Sylwan*” – pomnik polskiej kultury i polskiego leśnictwa”, A. Żabko-Potopowicz „Rzut oka na polskie piśmiennictwo leśne przed ukazaniem się *Sylwana*”, A. Żabko-Potopowicz „*Lasy i leśnictwo na ziemiach Polski w pierwszej połowie XIX wieku*”, E. Więcko „*Lasy i gospodarstwo leśne na ziemiach Polski od połowy XIX wieku*”. Był to po raz pierwszy, choć dość skromnie „obchodzony” jubileusz *Sylwana*.

Najbardziej uroczysty, jak do tej pory, jubileusz zorganizowano w 1970 r. z okazji 150. rocznicy rozpoczęcia wydawania *Sylwana*. W numerze 1 (1970) tego miesięcznika znalazł się okolicznościowy tekst Komitetu Redakcyjnego w 5 językach oraz obszerny fragment interesującego artykułu z t. 1 (1820) „O przedmiotach i znościomościach naukę leśnictwa składających” sygnowany R.K., którego autorstwo przypisuje się Dominikowi Krysińskiemu (1785–1853), profesorowi prawa Uniwersytetu Warszawskiego oraz Szczególnej Szkoły Leśnictwa, gdzie wykładał administrację leśną. Natomiast w numerze 2 (1970) przedrukowano artykuł „Czy Rząd może i powinien być właścicielem lasów?” z *Sylwana* z 1820 r. autorstwa wybitnego ekonomisty Fryderyka Skarbka, profesora Uniwersytetu Warszawskiego i Szczególnej Szkoły Leśnictwa (Grzywacz 2016). Numer łączony 8/9 *Sylwana* o objętości 320 stron i o wyjątkowo wysokim nakładzie 7 tys. egzemplarzy (najwyższym w 200-letniej historii) oraz z nadrukiem na okładce informującym o jubileuszu, składał się z 54 specjalnie zamówionych artykułów. Były to 3 artykuły wprowadzające, 8 w dziale „Z przyrodniczego punktu widzenia”, 10 „Korzyści z lasu i jego powaby”, 13 „Praca w lesie”, 11 „Z myślą o młodzieży”, 6 „Elementy organizacji, planowania i polityki leśnej”, 3 „Inne informacje”. Ten specjalny zeszyt był głównie przeznaczony i adresowany do szerokich kręgów społeczeństwa z myślą o pełniejszej popularyzacji wiedzy o ekosystemach leśnych, gospodarstwie leśnym, ochronie przyrody oraz o środowisku leśników. W numerze 7 (1971) *Sylwana* znajduje się obszerne sprawozdanie z sesji naukowej poświęconej 150-leciu *Sylwana*, zorganizowanej w ramach 70 Zjazdu PTL w Warszawie, dnia 26 września 1970 r. Sesja miała temat „Zbliżenie społeczeństwa do problematyki leśnictwa”, nad którą protektorat objęli: prezes PAN, minister leśnictwa i przemysłu drzewnego oraz minister kultury i sztuki. Na sesji w Pałacu Staszica byli obecni przedstawiciele władz państwowych, liczni goście, leśnicy i delegacje zagraniczne, łącznie 216 osób. Referaty wygłosili: F. Krzysik, W. Bartoszewicz, J. Macichowski, W. Koehler i S. Tyszkiewicz („*Sylwan*” w służbie leśnictwa polskiego). Na sesji nadano godność członka honorowego PTL Romanowi Geingowi i Stanisławowi Tyszkiewiczowi (Zdanowski 1971). Referaty wygłoszone na tej

sesji zostały wydrukowane w Sylwaniu. Z okazji 150-lecia Sylwana staraniem PTL Poczta Polska wydała okolicznościową, w dużym nakładzie kartkę pocztową. Z okazji jubileuszy Sylwana przygotowano również trzy kolejne opracowania. Wydrukowane w Sylwaniu z 1991 r. z okazji 170-lecia (Heymanowski 1991); „180 lat historii Sylwana” – najstarszego polskiego czasopisma leśnego” (Zarzyński 2001) i z okazji 190-lecia wygłoszone na Zjeździe PTL w Połańcyku i opublikowane w materiałach z tej sesji naukowej (Grzywacz 2010).

Druga grupa publikacji obejmuje opracowania poświęcone w całości działalności wydawniczej Sylwana lub zawierające obszerniejsze fragmenty czy tylko pewne wzmianki o tym czasopiśmie, przygotowane z okazji różnych rocznic i jubileuszy właścicieli tytułu wydawniczego, czyli Galicyjskiego i Polskiego Towarzystwa Leśnego. Stosunkowo często informacje o Sylwaniu w tych artykułach były traktowane jako element wykazujący aktywność Towarzystwa. Szczerbowski (1907) z okazji 25-lecia GTL przygotował na uroczysty Zjazd w Krakowie, połączony z Pierwszym Zjazdem Polskich Leśników (z wszystkich zaborów) obszerne opracowanie książkowe, w którym przedstawił założenia ideowe i początki Sylwana lwowskiego oraz trudności z jego ukazywaniem się – finansowe i związane z okresowymi niedoborami potrzebnej ilości materiałów do przygotowania kolejnych zeszytów. Miklaszewski (1907) na tym samym Zjeździe przedstawił fakt utworzenia i ukazywania się Sylwana jako znaczący w rozwoju XIX wiecznego leśnictwa polskiego. W pierwszym numerze, który ukazał się po przerwie spowodowanej II wojną światową i z okazji 65-lecia PTL, Rafalski (1947) przy-

pomniął rolę Sylwana w rozwoju naszego leśnictwa. Z okazji 75 lat działalności PTL Krajski (1957) i Krzysik (1958) przypomnieli o historii Sylwana, a Krzysik (1963) jako przewodniczący Zarządu Głównego PTL, również z okazji 80-lecia Towarzystwa. Natomiast Żabko-Potopowicz (1972) wygłosił referat o Sylwaniu na sesji naukowej towarzyszącej Zjazdowi z okazji 90-lecia PTL w Krakowie (opublikowany na łamach tego miesięcznika). Na jubileusz 100-lecia PTL W. Sokołowski (1982) opracował bardzo starannie pełną i obszerną bibliograficzną zawartość Sylwana warszawskiego i lwowskiego, która niestety nie została wydana, jest tylko w formie maszynopisu. Wzmianki o Sylwaniu znajdują się także w nr 8 i 12 (1983) w cyklu artykułów związanych z jubileuszem 100-lecia istnienia PTL i uroczystą sesją naukową poświęconą temu wydarzeniu. Kasprzyk (1984) w specjalnie przygotowanej

z okazji jubileuszu 100-lecia książce „Dzieje Polskiego Towarzystwa Leśnego 1882–1982”, poświęcił historii i znaczeniu Sylwana odrębny, obszerny rozdział. Na 100.jubileuszowy Zjazd PTL, który odbył się w 2000 r. w Poznaniu, Zarzyński (2000) przygotował okolicznościowe, książkowe wydawnictwo „Ludzie i fakty”, w którym znajduje się duży rozdział „Rys

historyczny „Sylwana” widziany przez pryzmat działalności jego redaktorów naczelnych”. Z okazji tego jubileuszowego Zjazdu Broda (2000) napisał i przygotował podręcznik „Historia leśnictwa polskiego”, który ukazał się dzięki Wydawnictwu Akademii Rolniczej w Poznaniu, na zlecenie naszego Towarzystwa. Grzywacz (2001) przedstawił na tym Zjeździe obszerną prezentację „PTL w służbie społeczeństwa”, opublikowaną później w Sylwaniu, gdzie zaprezentował również informacje o organie naukowym Towarzystwa. Na najliczniejszym z wszystkich dotychczasowych Zjazdów (ponad 1200 uczestników) z okazji 125-lecia PTL w Krakowie na Uniwersytecie Jagiellońskim, Grzywacz (2007) wygłosił główny referat „Sto dwadzieścia pięć lat działalności Polskiego Towarzystwa Leśnego w służbie lasów i społeczeństwa”, omawiając działalność wydawniczą, wspominając również o Sylwaniu. Tekst tego obszernego referatu jest opublikowany w materiałach zjazdowych.

Do trzeciej grupy publikacji, w których znajdują się także treści dotyczące historii i rozwoju wydawniczego Sylwana należy zaliczyć następujące, w porządku chronologicznym ich opublikowania (tytuły i dane bibliograficzne znajdują się w spisie literatury): Połujański 1863, Strzelecki H. 1894, Strzelecki A. 1805, Kucharzewski 1904, Sokołowski S. 1905, Żabko-Potopowicz 1960, 1960a, 1960b, 1965, 1965a, Godera 1965, Krajski 1965, 1974, Marszałek T. 1965, Więcko 1965, Szymanowska 1977, Heymanowski 1980, Sokołowski W. 1982, Mała encyklopedia leśna 1991, Broda 2001, 2007, Grzywacz, Łukaszewicz 2004, Zarzyński 2019, Grzywacz 2020.

Z publikacji książkowych analizujących zawartość merytoryczną artykułów zamieszczonych w Sylwaniu o określonej tematyce należy wymienić: „Ochrona środowiska leśnego na łamach „Sylwana” w latach 1820–1939” (Kantowski, Nowak 2006) z wstępem A. Grzywacza „Słowo na jubileusz 185-lecia Sylwana” (w formie wkładki) oraz „Dwa wieki Puszczy Białowieskiej” na łamach „Sylwana” (Grzywacz red. 2019). W ostatnio wymienionej pozycji, z 130 artykułów traktujących bezpośrednio o różnorodnych aspektach przyrodniczych i leśnych Puszczy Białowieskiej, dokonano wyboru 50 z nich, kierując się zasadą pierwszeństwa dawnym publikacjom w Sylwaniu, trudniej dostępnym współczesnemu czytelnikowi oraz tematyce ogólniejszej w stosunku do przedstawionych szczegółowych, specjalistycznych wyników badań, dotyczących poszczególnych składowych puszczańskich ekosystemów (grzybów, porostów, owadów, wyników obserwacji fenologicznych i meteorologicznych). Publikację tą przygotowało Centrum Informacyjne Lasów Państwowych na podstawie zasobów bibliotecznych PTL, także dla uczczenia 200-lecia wydania pierwszego tomu Sylwana.

Wobec istnienia licznych i różnorodnych publikacji z historii Sylwana na przestrzeni dwu wieków, dość powszechnie znanych w środowisku leśników

i przyrodników, zapewne nie ma potrzeby powtarzanie informacji i danych już wcześniej opublikowanych. Osoby zainteresowane tą problematyką odsyłam do książek i artykułów wskazanych w spisie literatury. Chciałbym jedynie przedstawić nową propozycję podziału na okresy i fazy rozwojowe tego wyjątkowego czasopisma leśnego. Dość często historię czasopisma Sylvan przedstawiano dotychczas w podziale na 3 wyraźne okresy: Sylvan warszawski (1820–1858), Sylvan lwowski (1883–1939) i Sylvan „współczesny”, powojenny (1947– do czasów obecnych). Analizując szczegółowiej przebieg historii wydawniczej tego czasopisma naukowego z dzisiejszego punktu widzenia i mając do dyspozycji pełniejszą wiedzę, według stanu z 2020 r., można zaproponować inne podziały. Gdy uwzględni się realia i rzeczywistość społeczno-polityczną występującą na ziemiach polskich w czasie przygotowywania kolejnych tomów Sylwana, to można wyróżnić 6 okresów w jego historii: sprzyjające warunki w okresie aktywizacji społeczno-gospodarczej, tworzenie po raz pierwszy polskiej administracji leśnej w Królestwie Kongresowym, leśnictwo uznane jako odrębny, ważny dział gospodarki, protektorat nad Sylwanem Komisji Rządowej Przychodów i Skarbu w Warszawie (1820–1835); „reforma” leśnictwa rządowego dokonywana przez władze carskie, kolejna fala represji i rusyfikacji po Powstaniu Listopadowym, Sylvan jest wydawany przez prywatną spółkę leśników (1836–1858); czasopismo „odrodzone” wydawane przez Galicyjskie Towarzystwo Leśne we Lwowie, pod zaborem cesarstwa austro-węgierskiego (1883–1918); Sylvan wydawany już w niepodległej Polsce, w okresie międzywojennym (1919–1939); okres Polski Ludowej, ściśle od 1952 r. Polski Rzeczypospolitej Ludowej (PRL), nie w pełni suwerennej, należącej do bloku państw socjalistycznych pod przywództwem ZSRR (1947–1989); okres współczesny po odzyskaniu przez nasz kraj pełnej suwerenności i później, od 2004 r. należącej do Unii Europejskiej (1990–2020).

Cały tak zwany okres współczesny (powojenny) można nie tylko podzielić na 2 podokresy ale szczegółowiej na 7 faz rozwojowych, przy uwzględnieniu wydawców i sposobów finansowania oraz kolejnych „kroków” ku coraz wyższym wymaganiom merytorycznym i formalnym od autorów publikacji przez Komitet Redakcyjny Sylwana, dla zwiększania naukowego charakteru i poziomu miesięcznika. Niektórych dat nie można określić ściśle, raczej należy przyjmować je jako granice przybliżone. W latach 1947–1955 wydawcą Sylwana było Polskie Naukowe Towarzystwo Leśne, czasopismo ukazuje się jako kwartalnik, później dwumiesięcznik, powoli rozszerza się krąg autorów artykułów; 1956–1965 współwłaścicielem Sylwana jest Polska Akademia Nauk i ona współfinansuje koszty wydawnicze; 1966–1991 Sylvan ponownie staje się miesięcznikiem, znacznie wzrasta nakład i objętość poszczególnych zeszytów, PAN nie jest już współwłaścicielem ale przekazuje dotacje pokrywające częściowo koszty; 1992–2002 redagowanie, przygotowanie techniczne i druk wykonuje Fundacja

„Rozwój SGGW”; 2003–2008 wydawcą jest PTL wspomagany finansowo przez Komitet Badań Naukowych później przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz Generalną Dyрекcję Lasów Państwowych; 2009–2019 wyraźny wzrost wymagań od autorów publikacji, zdecydowane zmniejszenie do minimum innych tekstów niż artykuły naukowe (sprawozdania, różnego typu informacje, wspomnienia pośmiertne itd.), artykuły naukowe mają angielskie tytuły i podpisy pod rycinami, abstract, key words, summary, internetowe adresy autorów, czasopismo jest indeksowane, posiada wyliczony wskaźnik (czynnik) wpływu IF, ma międzynarodową Radę Programową, zalicza się do renomowanych czasopism leśnych, jest znane również poza granicami kraju, drukiem w tym okresie zajmuje się firma Optima, a od 1991 r. redaktorem naczelnym jest prof. Arkadiusz Bruchwald. Bieżącą fazę rozwojową, kolejną 11, można liczyć od 2020 r., czyli od decyzji o wydawaniu Sylwana także w języku angielskim, która prawdopodobnie rozpocznie się od 2021 r. w formie elektronicznej, co ma na celu promocję polskiego leśnictwa i nauk leśnych na forum międzynarodowym. Obecnie trwają w tym względzie uzgodnienia i prace przygotowawcze. Godzi się przypomnieć, że wydawcą Sylwana w latach 1951–1991 (przez ponad 40 lat) było zasłużone Państwowe Wydawnictwo Rolnicze i Leśne (PWRiL).

Tab. 1. Numeracja tomów i roczników Sylwana z podziałem na okresy historyczne i formy rozwojowe

Lata	Okresy historyczne Sylwana	Faza rozwojowa	Lata trwania fazy	Numeracja własna w okresach	Ciągła numeracja roczników
1820–1835	warszawski	1	16	t. 1–11	1–11
1836–1858		2	23	t. 12–24	12–34
1883–1918	lwowski	3	36	R. 1–36	35–70
1919–1939		4	21	R. 37–57	71–91
1947–1955	współczesny (powojenny)	5	9	R. 1–10	91–100
1956–1965		6	10	R. 11–19	101–109
1966–1990		7	26	R. 20–44	110–134
1991–2002		8	11	R. 45–56	135–146
2003–2008		9	6	R. 57–62	147–152
2009–2019		10	11	R. 63–74	153–163
2020–		11	–	R. 75–	164–

t. – tom, R. – rocznik,

wyjaśnienie faktu zbieżności w numeracji ciągłej dla rocznika 91 Sylwana z 1939 i 1947 r. znajduje się w tekście opracowania.

Niezależnie czy historię ukazywania się leśnego czasopisma naukowego Sylwan umownie podzielimy na 3 lub 6 okresów, czy aż na 11 faz rozwojowych (tabela 1), to śledząc koleje jego toku wydawniczego, zmiany w okresie ponad 200 lat, wyraźnie widać upór i determinację oraz trud wielu pokoleń leśników związanych z ukazywaniem się tego czasopisma oraz znaczeniem dla polskiego leśnictwa. Sylwan był zawsze wydawany po polsku, dla leśników z wszystkich ziem etnicznie polskich, choć ukazywał się w 3 „państwach” (przez 39 lat formalnie w Cesarstwie Rosyjskim, 36 lat w Cesarstwie Austro-Węgierskim, a od 1918 roku w Polsce), w 3 miastach (Warszawa, Lwów, Kraków i ponownie Warszawa), miał 15 redaktorów naczelných, zmieniali się właściciele i wydawcy, sposoby finansowania i dystrybucji, podtytuły, nakład i objętość, kilkadziesiąt drukarni w 12 miastach, siedziby redakcji. Sumaryczny dorobek jest olbrzymi – ponad 110 tys. stron druku, z ponad 13,5 tys. pozycji bibliograficznych z wszystkich dyscyplin leśnictwa praktycznego i nauk leśnych oraz dziedzin pokrewnych. Aby lepiej wyobrazić sobie rozmiar ponad 110 tys. stron druku, na który składa się sumaryczny dorobek treści Sylwana, przedstawimy to w następującym wyliczeniu. Arkusz wydawniczy składa się z 22 stron znormalizowanego tekstu, przeciętne opracowanie książkowe zawiera 16 arkuszy, czyli 352 strony. Z całej dotychczasowej zawartości wszystkich roczników Sylwana można by przygotować aż 315 solidnych książek.

Sporo szczegółowych danych i informacji z zakresu historii wydawniczej zawiera kolejny rozdział „Charakterystyka wydawnicza i redakcyjna czasopisma Sylwan”.

Sylwan na tle i wśród najstarszych naukowych czasopism leśnych na świecie

Na wstępie do tego opracowania nieprzypadkowo rozpocząłem analizy od określenia misji i definicji pojęcia „czasopismo naukowe”, gdyż w kategorii „naukowe leśne” poszukujemy należnego miejsca dla Sylwana wśród czasopism na świecie i w naszym kraju. Niewątpliwie najstarszym czasopismem leśnym w Polsce wychodzącym nieprzerwanie do tej pory jest Sylwan. To zaszczytne miano nie budzi żadnej wątpliwości wśród historyków leśnictwa, stwierdzenie to powtarza się w bardzo licznych publikacjach. Mniej leśników wie, że Sylwan jest równocześnie najstarszym w Polsce czasopismem technicznym. W tym samym 1820 r. ukazał się Sylwan i „Izys Polska” z podtytułem „Dziennik umiejętności, wynalazków, kunsztów i rękodzieł, poświęcony krajowemu przemysłowi, tudzież potrzebom wiejskiego i miejskiego gospodarstwa”. Czasopismo to wychodziło tylko w latach 1820–1828

(Kucharzewski 1904, Heymanowski 1991). Starym, zasłużonym czasopismem, ukazującym się do tej pory jest również „Przegląd Techniczny”, który zaczął się ukazywać w 1866 r.

Za pierwsze w Europie czasopismo naukowe uznaje się „Journal des Sçavans” opublikowane w Paryżu w 1665 r. przez Denisa de Sallo. Publikowano w nim nowości w nauce i technice, zapowiedzi nowych książek, ważne postanowienia sądowe, nekrologi wybitnych uczonych. W tym samym roku Henry Oldenburg sekretarz Royal Society of London rozpoczął wydawanie czasopisma „Philosophical Transactions”, gdzie były zamieszczane prace członków tego naukowego towarzystwa. Kilka lat później w tym czasopiśmie opisywał swoje doniosłe odkrycia Isaac Newton. W roku 1700 wydawano na świecie około 10 czasopism naukowych (Banks 2010, Mittermaier 2010). Od tego okresu przyrost tytułów czasopism naukowych ma charakter wykładniczy.

Za najstarsze czasopismo leśne uchodzi „Mémorial forestier” wydane w 1801 r. w Paryżu przez Louise J.M. Goujon, po przerwie wznowione w 1808 r. jako „Annales forestières”, stanowiły one zbiór praw, rozporządzeń władz i instrukcji leśnych. To ostatnie wychodziło tylko do 1815 r., nie miało charakteru czasopisma naukowego. Tylko przez rok w 1829 wychodziło „Journal des forêts”, poruszające różne zagadnienia z zakresu leśnictwa i nauk leśnych. W latach 1842–1848 był wydawany „Moniteur des eaux et forêts”, także od 1842 r. wychodzi ponownie „Annales forestières” o problematyce prawniczej, a od 1862 r. zyskało ono nazwę „Revue des eaux et forêts” (Przegląd wód i lasów), które po II wojnie światowej zmieniło nazwę na „Revue forestiers”, a jeszcze później na „Revue Forestière Française” (ukazujące się do tej pory). Od 1873 r. wychodzi we Francji czasopismo „Écho Forestier” poświęcone przede wszystkim zagadnieniom rynku drzewnego (Żabko-Potopowicz 1960, 1960a).

W pierwszej połowie XIX wieku pojawiają się liczne niemieckie czasopisma leśne, które nie mają jednak charakteru naukowego i trwałości (ciągłości) wydawniczej. Szerszy zasięg uzyskały „Kritische Blätter für Forst und Jagdwissenschaft” założone przez W. Pfeila i powstałe w 1842 r. „Forstwirtschaftliche Jahrbuch”, wychodzący od 1868 r. jako „Tharandter Forstliches Jahrbuch”. Od 1825 r. ukazuje się „Allgemeine Forst und Jagdzeitung” (Żabko-Potopowicz 1960, 1960a). „Lesnoj Żurnał” pojawił się po raz pierwszy w Petersburgu w 1845 r., a regularnie ukazuje się od 1850 r. Stare węgierskie czasopismo leśne „Erdészeti Lapok” ukazało się w 1862 r., od 1952 wydawane jest jako „Az Erdő” (Las).

Bardzo zasłużone dla niemieckiego i europejskiego leśnictwa „Allgemeine Forst und Jagdzeitung” wydawane od bardzo wielu lat przez J.D. Sauerlän-

der Verlag, mieszczące się obecnie w Bad Orb (Hesja) reklamuje je jako „... Najstarsze czasopismo naukowe dotyczące leśnictwa na świecie. Jego zasada redakcyjna, które jest obecnie akceptowana przez wszystkie szanujące się czasopisma, działa od ponad 175 lat. Międzynarodowe uznanie czasopismo znajduje dzięki jego włączeniu do indeksu Science Citation Index (Sci Search)”. Takie reklamy Allg. F.u.J.Ztg. znajdują się aktualnie przy wielu informacjach w tym czasopiśmie, także w internecie.

Sylvan jest starszy od tego niemieckiego czasopisma o całe 5 lat. Wydawany był i jest niezmiennie pod tym samym tytułem i ma od początku charakter czasopisma naukowego. Tytuł czasopisma niemieckiego (z którym konkurujemy o palmę starszeństwa) „Allgemeine” (powszechny, ogólny) pozwala przypuszczać, że nie musiało mieć w początkach swojej historii charakteru naukowego. Być może niemieccy leśnicy w stosunku do Sylwana mogą mieć uwagi, że miał pewne przerwy, które przecież wynikały z przyczyn zewnętrznych, historii naszego kraju i że redakcja mieściła się w 2 różnych miastach. Do tej pory najczęściej w różnych publikacjach pisano oraz mówiono, że Sylvan „należy do najstarszych czasopism leśnych na świecie”, zapewne z ostrożności, że nie do końca wiemy czy ewentualnie nie istnieją starsze czasopisma leśne w krajach pozaeuropejskich (na kontynencie azjatyckim i amerykańskim). Z drugiej zaś strony wiemy, że w pierwszej połowie XIX wieku leśnictwo i nauki leśne były najbardziej rozwinięte w Europie. Po osobiście dokonanej wnikliwej analizie, z pełną odpowiedzialnością uważam, że powinniśmy zgodnie z faktami mówić **„Sylvan to najstarsze leśne naukowe czasopismo na świecie”**.

Potwierdzenia tego faktu mogłoby dokonać IUFRO, poprzez zainicjowanie spotkania międzynarodowej grupy roboczej historyków leśnictwa, głównie niemieckich i polskich, dobrze znających historię obu czasopism, lub grupa robocza z Deutsche Forstverein i Polskiego Towarzystwa Leśnego, które mają ze sobą dobre kontakty i dziesięciolecia bliskiej współpracy.

Charakterystyka wydawnicza i redakcyjna czasopisma Sylvan

Właściciele. Inicjatorami utworzenia specjalistycznego czasopisma leśnego o charakterze naukowym, dla potrzeb podnoszenia fachowego poziomu tworzonego po raz pierwszy w historii naszego kraju, polskiego korpusu leśnego (oddzielnej administracji), byli ówcześni liderzy i organizatorzy służby lasów rządowych (skarbowych, państwowych) na terenie Królestwa Polskiego (Kongresowego), pozostającego pod zaborem rosyjskim. Byli to głównie: Ludwik hr. Plater (1775–1846), od 1816 r. dyrektor jeneralny (genny) lasów rządowych (w randze sekretarz stanu), Juliusz baron Brinken

(1788–1846), od 1818 r. naczelny nadleśny Królestwa Polskiego, co odpowiadało stopniowi (randze) generała i Hipolit Cielecki (1792–1841) sekretarz Wydziału Lasów – pracownicy Komisji Rządowej Przychodów i Skarbu oraz szersze grono profesorów Szczególnej Szkoły Leśnictwa w Warszawie. Sylwan był półurzędowym czasopismem tej Komisji, stąd należy przypuszczać, że w latach 1820–1834 ona była jego właścicielem. Być może prawnie były inne ustalenia i ktoś inny występował do Urzędu Cenzora o zgodę na pojawienie się tego leśnego periodyku. Nie posiadamy w tym względzie dokumentów źródłowych. Nie było wówczas w zwyczaju podawania w „stopce redakcyjnej” informacji o wydawcach, redaktorach, właścicielach, a nawet w początkowych tomach nazwisk autorów zamieszczanych artykułów i opracowań. Była dość nieliczna grupa osób wykonujących wszystkie czynności przygotowawcze przed oddaniem kolejnego tomu do druku, bez jednoznacznych podziałów ról w procesie wydawniczym. Gdy po upadku Powstania Listopadowego nastąpiły represje, to jedną z form była również zmiana organizacyjna „zbyt polskiego” leśnictwa rządowego. Spowodowało to zdjęcie urzędowej „opieki” władz leśnych nad wydawaniem Sylwana. Chcąc zachować dorobek i ciągłość ukazywania się Sylwana, podjęła się tego zadania prywatna Spółka Wydawnicza, którą utworzyli pracownicy Wydziału Leśnego KRPiS – Kazimierz Glinka-Janczewski i Franciszek Elsner. Po wyjściu w 1836 r. Elsnera ze spółki, Janczewski i Cielecki rozdzielili między sobą pracę i wspólnie wydawali Sylwana. W latach 1836–1858 z dużymi trudnościami udawało się im prowadzić to czasopismo, które ukazywało się nieregularnie w łącznych tomach. Niestety później nastąpiła trwająca 24 lata przerwa, podczas której na ziemiach etnicznie polskich nie ukazywało się żadne dłużej wydawane czasopismo leśne (Miklaszewski 1907, Krajski 1974, Grzywacz 2016). Wyjątkiem był „Rocznik Leśniczy” redagowany przez A. Połujańskiego, który ukazywał się tylko w latach 1861–1865 (Żabko-Potopowicz 1966).

Powstałe w 1882 r. we Lwowie Galicyjskie Towarzystwo Leśne, już po roku funkcjonowania zorganizowało wydawanie nowego Sylwana, jako swojego organu naukowego. Zapewne nieprzypadkowo chcąc zasygnalizować ciągłość z wysoko cenioną działalnością wydawniczą w Warszawie, postanowiono swój miesięcznik nazwać tak samo jak znany im z poprzednich dekad polski periodyk – Sylwan. Warszawa i Lwów znajdowały się w tym czasie w różnych państwach i to było głównym powodem braku z tego zakresu umowy formalno-prawnej i przekazania zgody i uprawnień na „dziedziczenie” praw i obowiązków właścicielskich, zwłaszcza że minęło prawie ćwierć wieku od ukazania się ostatniego, 24 tomu Sylwana w Warszawie (Strzelecki 1894).

Począwszy od 1883 r., czyli od 138 lat, właścicielem Sylwana jest to samo leśne towarzystwo, choć zmieniało ono nazwy zgodnie z rozszerzaniem się geograficznego zasięgu działalności – Galicyjskie, Małopolskie, Polskie Towarzystwo Leśne, a w okresie 1946–1956 nazywając się Polskim Naukowym Towarzystwem Leśnym. W latach 1956–1965 przejściowo współwłaścicielem Sylwana była Polska Akademia Nauk (Komitet Nauk Rolniczych i później Wydział Nauk Rolniczych i Leśnych). Z pewnością podjęto takie rozwiązanie aby umożliwić współfinansowanie kosztów wydawania tego czasopisma naukowego. Od 1966 r. ponownie wyłącznym właścicielem tego tytułu wydawniczego zarejestrowanym sądownie jest Polskie Towarzystwo Leśne. Ogólny nadzór nad wydawnictwem Sylwana sprawuje Zarząd Główny PTL oraz jego przewodniczący (prezesi). W tabeli 2 przedstawiono okresy pełnienia funkcji prezesów w latach 1918–2020.

Tab. 2. Przewodniczący (prezesi) Polskiego Towarzystwa Leśnego w latach 1918–2020

Imię i nazwisko	Lata życia	Okres pełnienia funkcji
August Krasicki	1873–1946	1918–1928
Zygmunt Broel-Plater	1870–1934	1928–1931
Stanisław Sokołowski	1865–1942	1931–1934
Emeryk Hutten-Czapski jr	1897–1979	1934–1936
Witold Roszkowski	1879–1939	1936–1938
Hieronim Tarnowski	1884–1945	1938–1939
Aleksander Kozikowski	1879–1956	1946–1949
Franciszek Krzysik	1902–1980	1949–1980
Andrzej Szujewski	1929–2017	1981–1993
Andrzej Gorzelak	1933–2005	1994–1997
Andrzej Grzywacz	ur. 1943	1997–2018
Janusz Dawidziuk	ur. 1955	2018–

Wydawcy. W minionych, dawnych latach wydawcami czasopism najczęściej byli ich właściciele. Tak było również z Sylwanem w okresie warszawskim i lwowskim oraz w latach 1947–1950 gdy wydawcą było Polskie Naukowe Towarzystwo Leśne. Od 1 zeszytu z 1951 r. do zeszytu 7 z 1991 r. wydawcą było zastrżone Państwowe Wydawnictwo Rolnicze i Leśne (PWRiL), mieszczące się początkowo, do 1958 r. na ul. Wareckiej 11a, a od 1959 w Alejach Jerozolimskich 28. Po przemianach polityczno-społecznych,

od 8 zeszytu z 1991 r. do końca roku Sylwan przygotowywało do druku Wydawnictwo Szkoły Głównego Gospodarstwa Wiejskiego (przejściowo tylko 5 zeszytów). Od 1 zeszytu z 1992 r. Sylwan był redagowany, przygotowywany technicznie i drukowany przez Fundację „Rozwój SGGW”, blisko związaną z tą uczelnią. Stan taki trwał do końca 2002 r. Fundacja miała swoją siedzibę w budynkach SGGW, najpierw na ul. Rakowieckiej, później na ul. Nowoursynowskiej. Od 2003 r. do czasu obecnego samodzielnym wydawcą Sylwana jest Polskie Towarzystwo Leśne, właściciel tego naukowego miesięcznika. W okresie współczesnym, w latach 1947–2019 ukazywania się Sylwana, był on przez 41 lat wydawany przez PWRiL, 10 lat przez Fundację „Rozwój SGGW” i przez 22 lata przez Polskie Towarzystwo Leśne.

Numeracja kolejnych roczników. W warszawskim okresie wydawania Sylwana (1820–1858) ukazały się 24 tomy. Było to 10 tomów rocznych oraz tomy łączone: dwuletnie z 1845 i 1846 oraz 1847 i 1848 roku, a także aż pięcioletnie z lat 1849–1853 i 1854–1858. W latach 1822, 1824, 1825, 1826 i 1831 Sylwan nie ukazywał się. Oznacza to, że przez 39 lat wydawania w Warszawie tego leśnego czasopisma, przekazano czytelnikom 34 roczniki zgrupowane w 24 tomach. Przez kolejne 24 lata (1859–1882) Sylwan nie ukazywał się z powodu nasilającej się po Powstaniu Listopadowym rusyfikacji ludności Królestwa Polskiego (Kongresowego), systematycznego usuwania polskiego korpusu leśnego ze służby w lasach rządowych (skarbowych) i zastępowania ich leśnikami rosyjskimi lub zrusyfikowanymi, co spowodowało malejące zapotrzebowanie na fachowe czasopismo w języku polskim oraz brakiem ideowego i finansowego wsparcia władz leśnych.

W okresie lwowskim (1883–1939) ukazało się 57 roczników Sylwana o kolejnej numeracji 1–57, bez formalno-prawnego nawiązania do ciągłości poprzedniego warszawskiego okresu. W tym okresie historii Polski, a dokładnie w 1883 r., Warszawa i Lwów należały do różnych państw – Cesarstwa Rosyjskiego i Cesarstwa Austro-Węgierskiego. Nie było w wydawaniu Sylwana lwowskiego przerw wydawniczych, nawet podczas trwania I wojny światowej (1914–1918) oraz wojny polsko-ukraińskiej i wojny polsko-bolszewickiej (1919–1921). W 1939 r. w przeddzień II wojny światowej ukazał się tylko Sylwan serii B, zawierający artykuły oraz sprawy i komunikaty Polskiego Towarzystwa Leśnego, nie zdążono już przygotować i wydać serii A, zawierającej rozprawy naukowe. W wyniku II wojny światowej, dramatycznych wydarzeń, zakazu działalności Towarzystwa, sowieckiej i hitlerowskiej okupacji Lwowa, zmiany granic państwa, Sylwan nie ukazywał się przez 7 lat (1940–1946).

W okresie 1947–2020 (nazwijmy go umownie współczesnym) ukazały się 74 roczniki, przy czym jubileuszowy 2020 r. jest w toku wydawniczym, bieżą-

co realizowanym. W okresie 1820–2020, liczącym 201 lat, ukazały się: 34 roczniki warszawskie, 57 roczników lwowskich i 74 roczniki okresu współczesnego, łącznie 165 roczników Sylwana. W tym dwuwiekowym okresie było łącznie 5 lat przerw w wydawnictwie warszawskim, 24 lata przerw pomiędzy Sylwanem wydawanym w Warszawie i Lwowie oraz 7 lat przerw spowodowanych skutkami II wojny światowej, razem było 36 lat przerw. Oznacza to, że z rokiem bieżącym daje to 201 lat w historii działalności wydawniczej Sylwana. Wyliczenia te sprawdzałem starannie, z wykorzystaniem wszystkich roczników znajdujących się w bibliotece Zarządu Głównego PTL, gdyż wystąpiły pewne wątpliwości co do prawidłowości numeracji roczników. Sylwan z 2020 roku nosi numer 164, a według przeprowadzonych analiz ukazało się do tej pory 165 roczników. Ciągłą numerację roczników Sylwana, od pierwszego z 1820 r., zaproponowano dopiero po II wojnie światowej, od rocznika, który zdążono przygotować i wydać pod koniec 1947 r. Tom ten nosi numerację oznaczoną cyframi łacińskimi XCI, czyli 91. W rzeczywistości powinien mieć numerację XCII (92). Prof. Szymon Wierdak redaktor naczelny Sylwana w latach 1920–1939 oraz w 1947 r., prawdopodobnie uznał, że rocznik z 1939 r. nie był pełny, bez serii A i postanowił go nie uwzględnić w nowo wprowadzonej numeracji, chociaż Sylwan ser. B z 1939 r. jest sygnowany jako rocznik lwowski LVII (57). Pewne wątpliwości budzi również fakt pomijania w numeracji roczników, Sylwana wydanego w 1822 r., który był zmienionym II wydaniem tomu z 1820 r. (pierwszego), gdy okazało się, że tom 1 był bardzo dobrze przyjęty i było spore zainteresowanie wznowieniem. Tom 1 (1820) ma 616 stron, a jego II wydanie z 1822 r. obejmuje 438 stron tekstu. Jestem przekonany, że nie należy obecnie poprawiać i korygować tych wątpliwości numeryzacyjnych, aby nie „burzyć” bibliometrycznych zapisów i w kartotekach dokumentacyjnych polskich i zagranicznych bibliotek. Dobrze byłoby jednak o tych faktach wiedzieć i pamiętać. Ustalenie i znalezienie „miejsc” niezgodności oraz ich wyjaśnienie i interpretacja wymagała ode mnie pewnego czasu i „przerzucenia” licznych już tomów ze zbiorów Sylwana (tabela 1).

Podtytuły. Sylwan przez ponad 200. lat funkcjonowania na rynku wydawniczym i księgarski, miał zawsze ten sam niezmienny tytuł i zawsze był wydawany w języku polskim. Niezależnie gdzie znajdowali się wydawcy i redakcje, czy to było w Warszawie, Lwowie, Krakowie, czy pod zaborem rosyjskim, austro-węgierskim i co oczywiste w wolnej Polsce. Sylwan warszawski miał kolejno następujące podtytuły: Dziennik Nauk Leśnych i Myśliwych, Dziennik Nauk Leśnych i Łowieckich, Zbiór Nauk i Urządzeń Leśnych i Myśliwych („urządzeń” oznacza współcześnie „zarządzeń”).

W latach 1827–1833 ukazywał się z każdym tomem „samoistny dodatek” – Rocznik Korpusu Leśnego Królestwa Polskiego na rok ..., a w okresie 1834–1858 – Rocznik Administracji Leśnej i Rządowej Królestwa Polskiego na rok Ostatni dodatek samoistny do tomu 24 (1854–1859) był według stanu „na dzień 1 stycznia 1859 roku” i składał się z 74 stron tekstu.

Sylwan wydawany we Lwowie miał kolejno następujące podtytuły: Cza-sopismo miesięczne dla leśników i właścicieli ziemskich, Organ Gali-cyjskiego Towarzystwa Leśnego, Organ Małopolskiego Towarzystwa Leśnego i Spółdzielni Leśników, Organ Małopolskiego Towarzystwa Leśnego – Pu-blication de la Société Forestière de la Petite Pologne (1926), Organ Pol-skiego Towarzystwa Leśnego – Publication de la Société Forestière de Pologne (1927–1939).

Wznowiony Sylwan w 1947 miał podtytuł – Kwartalnik Polskiego Naukowego Towarzystwa Leśnego – Revue trimestrielle de la Société Forestière Scién-tifique de Pologne, Kwartalnik Polskiego Naukowego Towarzystwa Leśnego (1950), Kwartalnik (i u dołu strony tytułowej) Państwowe Wydawnictwo Rol-nicze i Leśne (1951–1952), Dwumiesięcznik Polskiego Naukowego Towarzystwa Leśnego (i u dołu PWRiL) (1953–1955), Miesięcznik Komitetu Nauk Rolnych Polskiej Akademii Nauk i Polskiego Naukowego Towarzystwa Leśnego (1956), Miesięcznik Wydziału Nauk Rolniczych i Leśnych PAN i PTL (1957–1961), Dwumiesięcznik Wydziału Nauk Rolnych i Leśnych PAN i PTL (1962–1965), Miesięcznik PTL (drobnym drukiem) wydany z zasiłku PAN (1966–1990), Miesięcznik Polskiego Towarzystwa Leśnego (1991–2019) z dopiskiem „założony w 1820 roku”.

Okładkę i stronę tytułową w najstarszych Sylwanach zdobiła rycina twarzy Silvanusa – rzymskiego bożka lasów i dzikiej przyrody. Przez dziesięciolecia było również na okładce łacińskie motto „Nobis placeant ante omnia silvae” („My lasy nad wszystko miłujemy” lub inne tłumaczenie „Ponad wszystki-mi innymi rzeczami podobają się nam lasy”). Jest to fragment z Eclogae (lub Bucolica), z Pastorałki II, wybitnego rzymskiego poety Wergiliusza (Publius Vergilius Mara, 70–19 rok p.n.e.). W okresie międzywojennym na okładce był czarno-biały drzeworyt przedstawiający fragment drzewostanu (również na roczniku z 1947). Od 1953 roku wraca na okładkę rycina twarzy Sylwana, która towarzyszy już wszystkim kolejnym zeszytom i rocznikom (trudno ustalić autora i pochodzenie tej ryciny).

Objętość roczników: Tomy 1–9 Sylwana z lat 1820, 1821, 1823, 1827, 1828, 1830, 1832 i 1833 były kwartalnikami, z zeszytami o numeracji 1–4. W nie-które lata zeszyty ukazywały się dość regularnie, co 3 miesiące, niekiedy nieregularnie jako zeszyty łączone (najczęściej opracowane jako cały rocznik). Objętość roczników była zróżnicowana, od 335 do 619 stron, średnio w tym

okresie objętość tomu rocznego wynosiła 475 stron, w formacie wówczas stosowanego arkusza drukarskiego, wymiarami zawartymi pomiędzy A5 i A6 według współczesnych norm. Tomy 10–20 z lat 1834–1844 były rocznikami, w niektóre lata ukazywały się jako półroczniki (z pozorem kwartalników z numeracją łączoną 1/2 i 3/4). Roczna objętość tomu była zróżnicowana od 325 do 678 stron, średnio w tym okresie 566 stron, w tym samym formacie arkusza drukarskiego. Tomy 21 i 22 były dwurocznikami z lat 1845 i 1846 oraz 1847 i 1848, o objętości 635 i 373 strony. Tom 23 był za lata 1849–1853, był wydany łącznie w 1853 r., obejmował 491 strony (formalnie był rocznikiem, co teoretycznie dawałoby średnio 98 stron na każdy z 5 lat tego okresu). Tom 24 (ostatni z tzw. okresu warszawskiego) był wydany również w tej samej formule za lata 1854–1858 (wydany łącznie w 1858r.), obejmował 620 stron. Należy zwrócić uwagę, że t. 23 i 24 stanowią obszerne, osobne dzieło Klemensa Wydrzyńskiego „Przewodnik dla służby leśnej rządowej”. K. Wydrzyński (1800–1864) był absolwentem Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego, następnie ukończył studia w Szkole Szczególnej Leśnictwa w Warszawie, pracował jako „urzędnik leśny do szczególnych poruczeń” w Komisji Rządowej Przychodów i Skarbu. Był autorem licznych publikacji i prócz wyżej wymienionego „Przewodnika” również „Urządzanie lasów w Królestwie Polskim” (1862). Do tomów 4–9 był dołączony „samoistny dodatek” – „Rocznik Korpusu Leśnego Królestwa Polskiego”, o objętości 30–38 stron. Do tomów 10–24, z lat 1834–1858 dołączano „Rocznik Administracji Leśnej i Rządowej Królestwa Polskiego” (na rok następny od roku wydania), o 38–78 stronach. Warto raz jeszcze stwierdzić, że przez 39 lat ukazywania się dawnego Sylwana w Warszawie, wydano 24 tomy, obejmujące 34 roczniki. Łącznie ilość stron we wszystkich tomach wynosi 12 622, a w „samoistnych dodatkach” 934. Jak na trudne warunki społeczno-polityczne tego okresu, mały krąg osób przygotowujących materiały do Sylwana i stosunkowo mało liczne środowisko prenumeratorów i czytelników, to łączna objętość tekstów wynosząca 13,6 tys. stron, jest dokonaniem imponującym i znaczącym w historii polskiego piśmiennictwa leśnego. Ze współczesnego punktu widzenia zachwycają liczne, bardzo starannie wykonane, różnymi technikami graficznymi barwne ryciny (zwykle w postaci wklejek lub załączników).

W okresie lwowskim roczniki 1–10 z lat 1883–1892 były wydawane jako miesięczniki, w kolejności wydanych zeszytów 1–12, o objętości 432–564 stron, średnio roczny tom obejmował w tym okresie 483 strony. W latach 1893–1913 wydano 21 roczników, tylko w 4 latach – 1894, 1896, 1897 i 1900, były to komplety miesięczników o numeracji zeszytów 1–12. W pozostałe lata tego okresu były to zeszyty łączone, często były to podwójne numery

wakacyjne, lub łączone w inny sposób, tak wydawano 8 lub 10 zeszytów rocznie. Format arkusza drukarskiego był zbliżony do A5. W latach I wojny światowej 1914–1918, wojny polsko-ukraińskiej i wojny polsko-bolszewickiej 1919–1921 nie było przerw w wydawaniu Sylwana. W latach 1914–1921 ukazało się 8 roczników o numeracji 32–39. Nadal czasopismo było miesięcznikiem ale zeszyty były łączone, ukazały się 2,3,4, lub 8 zeszytów w ciągu roku. Ze względu na działania wojenne, bardzo trudny politycznie, społecznie i gospodarczo okres, objętość tekstów poszczególnych roczników była znacznie mniejsza niż w okresie poprzednim i wynosiła 128–360 stron, średnio w tym 8-leciu objętość roczników wynosiła 227 stron. W latach 1922–1927 ukazało się 6 tomów Sylwana, składających się z miesięcznych zeszytów o łącznej numeracji, najczęściej ukazywało się 5–6 zeszytów rocznie, a w 1923 r. było 10 zeszytów. Objętość rocznika wynosiła 272–440 stron tekstu (łącznie z tabelami, rycinami i mapkami), średnio 322 strony. Roczniki 46–49, które przygotowano i wydano w latach 1928–1931, zawierały po pięć zeszytów (w 1931 – 4 zeszyty), a objętości 436–508 stron, średnio 486 stron. W latach 1932–1934 ukazały się roczniki o numeracji 50–52, które zawierały po 6 lub 9 zeszytów, o objętości 340–404 stron (średnio 376). W latach 1935–1939 przygotowywano wydawanie Sylwana w nowy sposób (na prośby prenumeratorów i czytelników). Numery tomów 53–57 były drukowane w serii A i B. Seria A składała się z rozpraw naukowych, a seria B zawierała artykuły, komunikaty i sprawy Towarzystwa. W roku 1935 wydano 4 zeszyty ser. A i 6 zeszytów ser. B, w 1936 r. ukazały się 2 zeszyty ser. A i 6 ser. B, w 1937 r. wydrukowano 4 zeszyty ser. A oraz 12 zeszytów ser. B, natomiast w 1938 r. wydano 2 podwójne zeszyty o numeracji 1/2 i 3/4 ser. A i 12 zeszytów ser. B, w tym 3 łączone podwójne. W 1939 r. nie ukazały się już zeszyty ser. A, a wydano 5 zeszytów ser. B o numeracji 1–4 i 5/6. Stało się tak z powodu wybuchu II wojny światowej oraz napadu ZSRR na Polskę i okupację Lwowa. Łącznie zeszyty ser. A miały objętość 152–220 stron (średnio 188 stron), a zeszyty ser. B obejmowały 208–340 stron (średnio 262 strony). Format arkuszy drukarskich w jakich wydawano Sylwan w latach 1883–1939, był zbliżony do A5. Wszystkie 57 roczników Sylwana wydane przez Polskie (Galicyjskie, Małopolskie) Towarzystwo Leśne z redakcją i drukarniami we Lwowie, łącznie obejmują ponad 24 tys. stron. Z powodu II wojny światowej i jej skutków w wydawaniu Sylwana, nastąpiła 7 letnia przerwa w latach 1940–1946.

Wznowienie wydawania Sylwana po II wojnie światowej nastąpiło dopiero pod koniec 1947 r. w Krakowie. Zaproponowano i wprowadzono wówczas nową numerację roczników, z uwzględnieniem Sylwana wydawanego dawniej w Warszawie i Lwowie, ukazując tym samym, że jest to nadal ten sam leśny

naukowy tytuł wydawniczy i honorując dorobek bardzo licznych pokoleń polskich leśników. W latach 1947–1952 Sylwan był kwartalnikiem. W 1950 i 1952 r. wydano 4 zeszyty, a w pozostałe lata tego okresu udało się wydać 1,2 lub 3 zeszyty w roku, jako łączone egzemplarze kwartalne. Objętość roczników wynosiła 200–512 stron, średnio 394 strony w formie arkusza drukarskiego zbliżonym do B5, który to format jest zachowywany przez wszystkie dalsze, kolejne lata, aż do rocznika jubileuszowego z 2020 roku. W latach 1953–1955 Sylwan wydawano jako dwumiesięcznik o numeracji zeszytów 1–6. Objętość roczników wynosiła wtedy 453–576 stron (średnio 522). W 1956 r. wprowadzono wydawanie miesięcznika, zeszyty nieparzyste jako seria A, a parzyste jako seria B. Serię A stanowiły rozprawy naukowe, a w serii B dominowały problemy praktycznego leśnictwa i sprawy PTL. W taki sposób Sylwan był

redagowany tylko przez rok. Do roku 1960 Sylwan wydawano jako miesięcznik, z 12 zeszytów rocznie lub z podwójnymi numerami wakacyjnymi. Objętość roczników bardzo znacznie wzrosła w stosunku do wszystkich dotychczasowych wydań (w latach 1820–1858 oraz 1883–1939) i wynosiła 1147–1214 stron (średnio 1183 strony). W latach 1961–1965 Sylwan ponownie stał się dwumiesięcznikiem, z 6 zeszytami o objętości po 576–665 stron, czyli o zmniejszonej do połowy objętości, z powodu „akcji oszczędności papieru”. Tak nazwana i propagowana w społeczeństwie akcja w rzeczywistości była spowodowana kłopotami z papierem drukarskim, który w tym okresie podobnie jak farby i sprzęt drukarski były towarami deficytowym i centralnie reglamentowanym. Wydawca Sylwana PWRiL nie otrzymywał dostatecznych w stosunku do potrzeb przydziałów papieru. Od 1966 r. do końca 2019 (który był w tym opracowaniu ostatnim analizowanym rocznikiem) Sylwan ukazuje się regularnie jako miesięcznik. Tylko w wyjątkowych przypadkach, spowodowanych przyczynami zewnętrznymi, wydawano zeszyty łączone. W 1981 r. wydano łączone zeszyty 7/9 i 10/12, a w 1982 zeszyt łączony 1/3, następnie kolejno zeszyty 4,5,6,7,8 a dalsze zeszyty 9–12 w ogóle nie ukazały się. Było to spowodowane kryzysem polityczno-społecznym, strajkami zakładów pracy (w tym drukarni), powstaniem ruchu „Solidarność” i wprowadzeniem stanu wojennego w naszym kraju. W 1990 r. wyszły tylko zeszyty 1,2 oraz 3/12 o łącznej objętości 276 stron, a w 1991 r. zaś 1/3, 4/6 i następnie już wszystkie zeszyty miesięczne w kolejności 7–12, o łącznej objętości 774 strony. Był to efekt zaprzestania finansowania czasopism naukowych, w tym Sylwana przez PAN i braku innych źródeł dofinansowania. Z trudnych obecnie do wyjaśnienia przyczyn również w 1989 r. wydano tylko 9 zeszytów, w tym łączone 1/2, 9/10 i 11/12 o sumarycznej objętości 786 stron.

W długim okresie 1966–2019, przez 54 lata, ukazywania się Sylwana jako miesięcznika (nie licząc lat, „kryzysowych”) objętość roczników wahała się

od 843 stron w 2007 r. do 1538 w roku 2000. Żmudne przeliczenie i podsumowanie objętości wszystkich roczników z lat 1947–2019, dało imponującą sumę 71666 stron [Przez całe dwa wieki, najstarsze naukowe czasopismo leśne – Sylwan, zawiera ok. 110 tys. stron rozpraw naukowych, artykułów i doniesień, komunikatów i informacji o lasach i leśnictwie oraz z życia środowiska zawodowego leśników]. Analizując tylko jedną charakterystykę funkcjonowania i działalności Sylwana – objętość tomu rocznego, bardzo wyraźnie widać, które lata w całym dwuwieczu były pomyślne dla tego czasopisma, a które kryzysowe. Zawsze to było odbiciem zdarzeń historycznych, sytuacji społeczno-politycznych i gospodarczych leśnictwa, zarówno dawniej na ziemiach etnicznie polskich pod zaborami oraz już w niepodległym kraju.

Nie da się bezpośrednio podać objętość dawnych roczników lub pojedynczych zeszytów Sylwana w miarach typu – arkusz wydawniczy lub arkusz drukarski (różniących się), gdyż nie były takie informacje podawane w „stopce redakcyjnej”. Wiadomo, że od 1996 do 2003 były to najczęściej na pojedynczy zeszyt 10,5–11,5 arkuszy wydawniczych (w granicach 8,0–14,5). W okresie 2004–2015 zeszyt miał objętość 4,5 arkusza drukarskiego, a od 2015 aż do wydań aktualnych 5,5 arkusza drukarskiego. Zwiększenie objętości nastąpiło ze względu na potrzeby zaspokojenia zwiększonej podaży artykułów wpływających do redakcji Sylwana, zarówno z leśnych jak i z „nieleśnych” placówek naukowo-badawczych.

Nakład. W ciągu dwu wieków nakłady Sylwana zmieniały się co jest oczywiste z historycznego punktu widzenia zmian wielkości zainteresowania i popytu, związanych głównie z liczebnością kadr pracowników w szeroko rozumianym leśnictwie, stanem osobowym członków Polskiego (Galicyjskiego, Małopolskiego) Towarzystwa Leśnego, którego Sylwan od 138 lat jest organem naukowym oraz od sposobów finansowania tego wydawnictwa (w ramach składek członkowskich, prenumeraty, dotacji i darowizn). Wydawanie Sylwana często następowało ze znacznymi trudnościami natury politycznej, technicznej i finansowej. Na przykład w latach 1820–1835 był Sylwan wspierany przez Komisję Rządową Przychodów i Skarbu, a w latach 1836–1859 takiego wsparcia zabrakło. W okresie lwowskim „Prośby, zachęty, wezwania i upomnienia o liczniejszy udział i ruch umysłowy oraz nadsyłanie spostrzeżeń, artykułów i prac, przewijają się przez wszystkie roczniki naszego pisma” (Szczerbowski 1907). Broda (2007) pisze, że w poszczególnych zeszytach dużo jest przypomnień i nawoływań do prenumeraty i kupna Sylwana, związane to było z kłopotami finansowymi i brakiem funduszy na opłacenie druku. W sytuacjach kryzysowych akcję wydawania wspierała założona przez PTL w 1921 r. Spółdzielnia Leśników we Lwowie, zajmująca się zaopatrzeniem gospodarstw leśnych w nasiona i sadzonki oraz

sprzedażą innych artykułów, między innymi książek i skryptów o tematyce leśnej i przyrodniczej. Odbывały się strajki w drukarniach przygotowujących Sylwan.

Tab. 3. Wysokość nakładów czasopisma Sylwan

Lata	Sztuk	Lata	Sztuk
1820–1835	ok. 200–350	1971–1975	2160–3500
1836–1858	ok. 150–250	1976–1980	1900–2170
1883–1918	500–750	1981–1985	1320–1860
1919–1939	600–900	1986–1990	1100–1660
1947–1948	ok. 700	1991–1995	1500–1860
1949–1950	2500–3200	1996–2000	1820–1850
1951–1955	1600–2400	2001–2005	1350–1850
1956–1960	2000–2800	2006–2010	1270–1350
1961–1965	1950–2300	2011–2015	1100–1270
1966–1970	2300–7000	2016–2019	1200

Na podstawie analizy wszystkich 164 roczników z lat 1820–2019.

Mimo trudności i przeszkód, w tym opieszałości w płaceniu składek oraz zaległych należności za prenumeratę, ambicją działaczy Galicyjskiego Towarzystwa Leśnego było dbanie o jak najwyższy poziom i odpowiednią wartość publikowanych materiałów oraz o pewną równowagę autorów rekrutujących się spośród pracowników uczelni oraz wybitnych leśników-praktyków. Sukcesem GTL było nadanie w 1907 r. na I Zjeździe Leśników Polskich, ogólnopolskiego charakteru Sylwana, pisma leśnego dla wszystkich zaborów na obszarze Galicji, Królestwa Kongresowego i Wielkiego Księstwa Poznańskiego i tym samym uznanie wychodzącego we Lwowie czasopisma za organ polskich towarzystw leśnych działających w tych dzielnicach (formalnie 3 różnych państw). Na sytuację wydawniczą Sylwana w okresie między I a II wojną światową miała wpływ hiperinflacja, rewaloryzacja waluty, kryzysy gospodarcze, ubożenie społeczeństwa. Nie bez znaczenia była działalność interwencyjna PTL i zawarte w Sylwanie memoriały, rezolucje i stanowiska zawierające krytykę władz państwa wobec decyzji w sprawach leśnych i właścicieli ziemskich. Powodowało to pomijanie milczeniem przez władze sanacyjne tych opinii, a nawet mobilizowanie przeciwko Towarzys-

twu części leśników zatrudnionych w lasach państwowych, skupionych w Związku Zawodowym Leśników.

Należy również pamiętać, że w latach 1820–1858 Sylwan był poddawany cenzurze carskiej, a latach 1883–1918 cenzurze Namiestnictwa Galicyjskiego (austro-węgierskiego), w latach 1919–1939 cenzurze polskiej. Zwykle zapomina się, że w okresie 1946–1990 działał Główny Urząd Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk w Warszawie przy ul. Mysiej 5 (cenzura państwowa), gdzie czytano również wszystkie kolejne zeszyty Sylwana. Wiem z informacji ustnych od byłych redaktorów, że interwencje i uwagi Urzędu również były do tego czasopisma. W okresie po II wojnie światowej wysokość nakładów czasopism, w tym czasopism naukowych napotykała na ograniczenia w centralnych przydziałach papieru oraz możliwościach wykonawczych drukarni i wysokości (lub ich braku) dofinansowania.

W okresie warszawskim i lwowskim nie było zwyczaju podawania w stopce redakcyjnej informacji o nakładach poszczególnych zeszytów lub choćby roczników, stąd podane w tabeli 2 wysokości nakładów są orientacyjne, ustalone na podstawie danych pośrednich. Nie znamy również nakładów z roku 1947 i 1948, z powodu braku takich danych wewnątrz roczników. „Przewija” się ustna informacja, że było to około 700 egzemplarzy. Nakłady w latach 1949–2019 są już podawane przez redakcje i wahają się w bardzo szerokich granicach 1100–5000 egzemplarzy, w zależności od sposobów dystrybucji tego czasopisma oraz źródeł i wysokości dofinansowania. Najwyższy nakład był w latach 60 i 70 ubiegłego wieku, kiedy Sylwan był przekazywany członkom PTL oraz jednostkom administracyjnym Lasów Państwowych i otrzymywał dofinansowanie PAN. Wówczas Sylwan był czasopismem naukowo-branżowym (zawodowym), zawierał obok artykułów naukowych (oryginalnych prac badawczych, monograficznych i przeglądowych), bardzo bogaty zestaw sprawozdań z działalności PTL, kronik, przeglądów bibliograficznych prasy krajowej i zagranicznej, dział „Z żałobnej karty”, memoriały i stanowiska PTL, sprawozdania z prac IBL w Warszawie i ITD w Poznaniu, wykazy stopni i tytułów naukowych uzyskanych przez pracowników leśnych uczelni i instytutów, recenzje, polemiki, omówienia przebiegu różnorodnych sympozjów i konferencji i inne (w tym „przekładkowe fotografie” oraz wybrane wiersze o tematyce przyrodniczej na stronach wolnych (tzw. vacatach). W ramach danego rocznika poszczególne zeszyty miały zróżnicowane nakłady, niekiedy kilkakrotnie w ciągu roku, np. w 1984 – 1510, 1580, 1610, 1630, 1640 egzemplarzy, w 1985 – 1445, 1470, 1490, 1500, 1560, 1570 itd. Trudno obecnie ustalić jakie były powody zmian nakładów w ramach konkretnego rocznika oraz w poszczególnych latach wydawania Sylwana. Najwyższy nakład w całej historii Sylwana, miał zeszyc 8/9 z 1970 r., wydany

z okazji jubileuszu 15. lecia, aż 7 tys. egzemplarzy. Był on przeznaczony nie tylko dla stałych odbiorców ale adresowany do szerokich kręgów społeczeństwa w celu większego spopularyzowania spraw lasu i leśnictwa oraz ochrony leśnej przyrody. W tym podwójnym zeszycie w 54 artykułach z różnych dziedzin leśnictwa w sposób popularny przedstawiło problemy ówczesnego leśnictwa – przyrodnicze podstawy, hodowlę i ochronę lasu, użytkowanie lasu, problemy organizacyjne, planowanie i politykę leśną, zarządzanie lasu, turystykę i rekreację. Był tam także dział „Z myślą o młodzieży” przybliżający zagadnienia leśne najmłodszemu pokoleniu.

W ostatniej dekadzie Sylvan coraz bardziej staje się wyspecjalizowanym czasopismem nauk leśnych, z wszystkimi rygorami czasopism ocenianych, indeksowanych, wpisanych na tzw. listę filadelfijską, gdzie zupełnie minimalną zawartość zajmują inne teksty, nie będące artykułami ściśle naukowymi. Jest to świadoma dążność redakcji, zaspokajająca oczekiwania pracowników naukowych i wynikająca z chęci spowodowania jeszcze większego udziału w obiegu międzynarodowym, wśród najbardziej renomowanych czasopism leśnych na świecie. W okresie 2011–2019 nakład jest ustabilizowany i wynosi 1200 egzemplarzy w każdym miesiącu, w tym 1000 sztuk w prenumeracie otrzymują wszystkie jednostki Lasów Państwowych, poprzez dystrybucję Centrum Informacyjnego Lasów Państwowych. Jest to główna podstawa i gwarancja finansowej ciągłości wydawania Sylwana.

Liczba pozycji bibliograficznych. W pełnym zestawie wszystkich tomów Sylwana warszawskiego znajduje się 461 pozycji bibliograficznych. Nie wydaje się to zbyt dużo ale wśród nich jest wiele bardzo obszernych opracowań, tylko dla przykładu: M. Szubert „Monografia sosny pospolitej” (1820), J. Haczewski „Terminologia orylów” (1835), K. Wydrzyński „Zasady ogólne zarządu i zagospodarowania lasów tak rządowych jak prywatnych” (1842 i 1843), M. Reumann „Gospodarstwo łowieckie i historia łowiectwa polskiego” (1844), W. Kozłowski „Słownik leśny, bartny, bursztyniarski i orylski przez...” (1845 i 1846), „Przewodnik dla służby leśnej Rządowej, czyli przepisy zawiadywania rządowych lasów” (1849–1853 i 1854–1858) czyli całe tomy 23 i 24, i wiele innych obszernych opracowań. Szczegółową bibliografię tego okresu opracował w formie maszynopisu W. Sokołowski (1982), z okazji jubileuszu 100-lecia PTL.

W okresie lwowskim z lat 1883–1939 w Sylwanie jest bardzo duża różnorodność pozycji bibliograficznych, pod względem tematyki, obszerności, charakteru informacji w szczególności z życia i działalności Galicyjskiego, Małopolskiego i Polskiego Towarzystwa Leśnego. Artykuły przygotowywało głównie środowisko naukowców lwowskich ale również z Warszawy i Poznania, a także znaczny udział wśród opracowań mają leśnicy praktycy z lasów

rządowych i prywatnych, właściciele majątków leśnych, wysocy urzędnicy leśni oraz działacze Towarzystwa. Według opracowania W. Sokołowskiego (1982) zawartość bibliograficzna Sylwana z tego okresu zawiera 4723 pozycje.

Niestety Sylwan od 1947 roku do końca 2019 roku nie posiada szczegółowego zestawienia bibliograficznej zawartości, tylko spisy treści rocznika. Pracowicie ich policzenia dokonałem sam, bez szczegółowej charakterystyki, tylko ilościowo, co w podsumowaniu wyniosło 8345 pozycji. Łącznie w okresie dwu wieków wydawania Sylwana zawiera on ponad 13,5 tys. pozycji bibliograficznych, na ponad 110 tys. stron druku (jak już wcześniej podano). Ten ogrom polskiego dorobku naukowego, popularyzatorskiego i informacji z kart historii leśnictwa, zasługuje na odrębne szczegółowe opracowanie i omówienie, co wymagałoby dużej pracy licznego zespołu. Mam nadzieję, że Sylwan doczeka się takiej całościowej monografii, bo byłaby ona bardzo pożyteczna, gdyż jak nazwał go Krajski (1956) „Sylwan” – to pomnik polskiej kultury i polskiego leśnictwa”. To bardzo „cenna perła” wśród światowych czasopism leśnych.

Drukarnie. Roczniki Sylwana z lat 1820–1827 (tomy 1–4 oraz II wydanie tomu 1) były drukowane przez Natana Glückberga, księgarza i typografa Królewskiego Uniwersytetu (Warszawskiego). Była to wówczas czołowa drukarnia warszawska, bardzo zasłużona dla XIX wiecznej kultury i sztuki, mieszcząca się w pałacu Czapskich (obecnie budynek przy ul. Krakowskie Przedmieście 5, należący do Akademii Sztuk Pięknych). Tomy 5–12 z lat 1828–1836 przygotowała „Drukarnia Antoni Gałęzowski i Kompania”, mieszcząca się przy ul. Żabiej 472. W latach 1837–1843 (tomy 13–19) Sylwan drukowano w znanej i cenionej firmie wydawniczej przy ul. Senatorskiej 463 (obecnie 35/37), której w tym okresie właścicielami byli: Józef Węcki (t.13) i Maxymilian Chmielewski (t.14–19). Tomy 20–24 wydawał Samuel Orgelbrand, wybitny wydawca i drukarz, między innymi pierwszej polskiej, wielotomowej encyklopedii, której kolejne tomy były sygnowane i reklamowane również w Sylwaniu. Powstawały one w nowoczesnej i dużej jak na owe czasy drukarni przy ul. Miodowej 495. Bracia i rodzina Samuela Orgelbranda zajmowała się również drukarstwem w Warszawie i innych miastach.

We Lwowie druk Sylwana w latach 1883–1887 wykonywano w Pierwszej Związkowej Drukarni przy ul. Piekarskiej 18, a w roku 1888 w Drukarni „Dziennika Polskiego” przy placu Mariackim 6/7. W okresie 1889–1908 Sylwan powstawał w „Drukarni Polskiej” Jana Mittiga i Spółki przy ul. Sobieskiego 28, a później przy ul. Fredry 7. W latach 1909–1910 Sylwan przygotowywano w „Drukarni Ludowej” przy placu Bernardyńskim 7, a w latach 1911–1927 w Drukarni Jakubowski i Spółka przy ul. Piekarskiej 11. Od 1928 do 1939 r. druk Sylwana powrócił do Pierwszej Związkowej

Drukarni przy ul. Lindego 4. Zdarzały się w okresie lwowskim trudności z terminowością druku, spowodowane niepokojami społecznymi, strajkami drukarzy, kłopotami finansowymi wydawców, ze względu na opieszałość w płaceniu składek członkowskich na rzecz Polskiego Towarzystwa Leśnego i należności prenumeratorów. Na przykład w 1928 r. były wielomiesięczne opóźnienia, a nr 1 Sylwana był drukowany aż w Kaliszu przy ul. Narutowicza 4 w Drukarni Wydawniczej.

W okresie po II wojnie światowej, w latach 1947–2020 Sylwan był drukowany w bardzo wielu drukarniach, znajdujących się w różnych miastach. Związane to było z chronicznym deficytem papieru, farb drukarskich i odpowiednio wydajnych maszyn offsetowych. W latach PRL-u to drukarnie „dyktowały” warunki, a nie zleceńodawca, znane były liczne przypadki, że dla przyjęcia zlecenia na druk potrzebne były „znajomości i wpływy” lub „naciski polityczne”. Druk Sylwana nie bez kłopotów odbywał się w następujących zakładach: Zakłady Graficzne „Litodruk”, Kraków ul. Radziwiłłowska 23 (1947); Zakłady Graficzne „Prasa Wojskowa”, Warszawa al. Jerozolimskie 55 (1948); PWZG, Warszawa ul. Tamka 3 (1949–1950); Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza, Warszawa al. Jerozolimskie 123 (1951); Stołeczne Zakłady Graficzne nr 2, Prasa Demokratyczna, Warszawa (1952–1953); Toruńskie Zakłady Graficzne, Toruń ul. Rabiańska 15/17 (1954); Krakowskie Zakłady Graficzne, Kraków ul. E. Orzeszkowej 7 (1955); Stołeczne Zakłady Graficzne, Drukarnia Naukowa, Warszawa (1956); Pabianickie Zakłady Graficzne oraz dalsze zeszyty z tego roku Drukarnia Wojskowa w Łodzi (1957); Zakłady RSW „Prasa”, Wrocław ul. P. Skargi 3/5 (1958–1961); Cieszyńska Drukarnia Wydawnicza, Cieszyn ul. Pokoju 1 (1962–1968); PZG „Prasa”, Katowice (1969); Prasowe Zakłady Graficzne RSW „Prasa”, Bydgoszcz ul. Dworcowa 11 (1970–1973) i później pod zmienioną nazwą ta sama drukarnia PZG RSW „Prasa-Książka-Ruch”, Bydgoszcz ul. Dworcowa 13 (1974–1982); Częstochowskie Zakłady Graficzne, Częstochowa III Aleja 52 (później al. NMP 52) w latach 1953–1991; „Plejada” S.C., Warszawa ul. Dorodna 16 oraz dalsze zeszyty z 1992 r. P.P. „EVAN”, Warszawa. W latach 1993–2002 przygotowaniem składu i drukiem Sylwana zajmowała się Fundacja „Rozwój SGGW”, zlokalizowana przy tej uczelni w Warszawie, ul. Rakowiecka 26/30, a po przeniesieniu się z Mokotowa na Ursynów na ul. Nowoursynowskiej 166. Od 2003 r. do czasu obecnego, drukiem Sylwana zajmuje się OPTIMA JG Sp. z o.o., Warszawa al. Jerozolimskie 109.

Drukiem Sylwana w okresie ponad 200 lat zajmowały się zakłady graficzne w wielu miastach, w Warszawie, Lwowie, Krakowie, Toruniu, Pabianicach, Łodzi, Wrocławiu, Cieszynie, Katowicach, Bydgoszczy, Częstochowie, a od 1992 ponownie w różnych drukarniach w Warszawie. Chciałbym zwrócić

uwagę na zmiany technologii i techniki sztuki drukarskiej jakie przechodził również Sylwan, od ręcznego składania czcionek przez zecerów, linotyp, offset do druku cyfrowego różnego typu. Zmieniał się również papier stosowany do druku Sylwana, od papieru czerpanego, przez różne kategorie papieru offsetowego, przez papier powlekany do papieru kredowego (matowego lub błyszczącego) o różnej jakości i gramaturze, pochodzącego z różnych papierni i kombinatów celulozowo-papierniczych. Różne jakości zastosowanego papieru drukarskiego, w tak długim okresie, powodują zróżnicowany stopień i tempo jego starzenia się. Jak się wydaje, najbardziej zmieniony „żółty” kolor ma papier w rocznikach Sylwana z lat pięćdziesiątych ubiegłego wieku.

Redaktorzy naczelni. Do tej pory redaktorami naczelnymi Sylwana było 15 osób, co jak na okres ponad 200 lat działalności świadczy o znacznej stabilności zespołów (komitetów) redakcyjnych, dużym oddaniu pracy, poświęceniu dla dobra lasów i leśnictwa, dla środowiska leśników – praktyków i naukowców. Najdłużej funkcję tę pełnili: Arkadiusz Bruchwald – 29 lat, Stanisław Tyszkiewicz – 24, Szymon Wierdak – 21, Kazimierz Glinka-Janczewski – 18 i Stanisław Sokołowski – 15 lat. Tylko jeden z redaktorów naczelnych (głównych) był urzędnikiem leśnym – Hipolit Cielecki, zatrudniony w Sekcji Technicznej Wydziału Lasów Komisji Rządowej Przychodów i Skarbu Królestwa Polskiego. Wszyscy pozostali byli wykładowcami (profesorami) w leśnych placówkach naukowych lub jednocześnie wysokiej rangi urzędnikami administracji leśnej: Juliusz Brinken – nadleśniczy generalny lasów rządowych i wykładowca w Szkole Szczegółnej Leśnictwa w Warszawie; Kazimierz Glinka-Janczewski wysokiej rangi urzędnik leśny, pracował równocześnie w Instytucie Gospodarstwa Wiejskiego i Leśnictwa w Marymoncie; Aleksander Nowicki – inspektor lasów, radca leśnictwa i docent Uniwersytetu Jagiellońskiego; Władysław Tyniecki – profesor w Akademii Rolniczej w Dublanach oraz w Krajowej Szkole Gospodarstwa Lasowego we Lwowie; Kazimirz Acht – dyrektor lasów we Lwowie, nauczyciel Szkoły Leśnej w Bolechowie, a później profesor Politechniki Lwowskiej (w 1908 r. ogłoszono w Sylwaniu, że zmienił nazwisko po ojcu i przyjął nazwisko matki – Kazimierz Tarłowski); Stanisław Sokołowski – profesor i dyrektor Wyższej Szkoły Lasowej we Lwowie, następnie na Uniwersytecie Jagiellońskim; Szymon Wierdak – profesor w Wyższej Szkole Lasowej, Politechnice Lwowskiej, a po II wojnie światowej na Uniwersytecie Jagiellońskim; Wacław Niedziałkowski i Tadeusz Włoczewski naukowcy z SGGW; Tadeusz Gieruszyński – Politechnika Lwowska i Uniwersytet Jagielloński oraz Wyższa Szkoła Rolnicza w Krakowie; Stanisław Tyszkiewicz – Instytut Badawczy Leśnictwa, wcześniej również SGGW; Zbigniew Sierpiński – profesor w Instytucie

Badawczym Leśnictwa; Tadeusz Marszałek – profesor SGGW; Arkadiusz Bruchwald – profesor SGGW, a później i obecnie w IBL (tabela 4). Wszyscy redaktorzy naczelni posiadali wyższe studia leśne, a zdecydowana większość z nich również stopnie i tytuły naukowe. Sylwetki kolejnych redaktorów naczelnych Sylwana opisuje Zarzyński (2000).

Tab. 4. Redaktorzy naczelni (główni) Sylwana

Imię i Nazwisko	Lata życia	Okres pełnienia funkcji
Juliusz Brinken (Brincken)	1788–1846	1820–1833
Hipolit Cielecki (Cieleski)	1792–1841	1834–1841
Kazimierz Glinka-Janczewski	1799–1880	1841–1858
Aleksander Nowicki	1839–1921	1883–1886
Władysław Tyniecki	1833–1912	1887–1891
Kazimirz Acht (Kazimierz Tarłowski)	1859–1912	1892–1895
Władysław Tyniecki	1833–1912	1896–1904
Stanisław Sokolowski	1865–1942	1905–1919
Szymon Wierdak	1883–1949	1920–1939
Szymon Wierdak	1883–1949	1947
Wacław Niedziałkowski	1892–1949	1948–1949
Tadeusz Włoczewski	1893–1977	1950–1955
Tadeusz Gieruszyński	1903–1963	1955–1956
Stanisław Tyszkiewicz	1904–1982	1956–1979
Zbigniew Sierpiński	1926–1985	1979–1985
Tadeusz Marszałek	1923–2006	1985–1991
Arkadiusz Bruchwald	ur. 1938	1991–2020

Omówienie i charakterystykę składów osobowych sekretarzy redakcji, redaktorów działowych, członków redakcji, tłumaczy, redaktorów technicznych, korektorów, ze względu na ich dużą liczebność w ciągu dwu wieków działalności Sylwana, wymagałoby oddzielnego opracowania. Być może doczekamy się takiej analizy i publikacji, co będzie łatwiejsze do wykonania, gdy wszystkie roczniki Sylwana będą dostępne w formie elektronicznej.

Rada Programowa. Zarząd Główny PTL w trakcie posiedzenia w dniu 23 września 1983 r. na wniosek wcześniej działającego Zespołu ds. Oceny Sylwana, powołał Radę Programową. Miała i ma ona być społecznym organem doradczym Komitetu Redakcyjnego, przede wszystkim w roz-

wiązywaniu różnych problemów wydawniczych i redakcyjnych oraz wytyczaniu dalszych kierunków rozwoju czasopisma. Zebrania Rady odbywały się najczęściej raz w cyklu rocznym (w razie potrzeby częściej), gdzie zbierano uwagi i propozycje mogące posłużyć udoskonalaniu pracy redakcji i podnoszeniu poziomu naukowego miesięcznika. Członkowie Rady otrzymują wszystkie zeszyty Sylwana w celu ich bieżącej analizy. Od 12 zeszytu z 1984 r. pojawiła się na okładce informacja o składzie osobowym Rady. Jest on dobierany tak aby w niej byli reprezentanci wszystkich ośrodków nauk leśnych w kraju, pracownicy parków narodowych i administracji Lasów Państwowych, różnych instytucji z otoczenia leśnictwa, młodsze i starsze pokolenia leśników. Zwyczajowo Radzie przewodniczy członek Prezydium Zarządu Głównego PTL, reprezentując właściciela tytułu i wydawcy Sylwana.

Tab. 5. Rada Programowa miesięcznika Sylwan

Przewodniczący Rady	Pełnienie funkcji od nr Sylwana	Liczba członków Rady
Jan Dominik	12, 1984	15
Kazimierz Heymanowski	1, 1990	15
Andrzej Grzywacz	4, 1996	14
Eugeniusz Bernadzki	12, 1998	12–15
Andrzej Grzywacz	8, 2011	13

Od 9 zeszytu z 2011 r. w skład Rady wchodzi leśnicy naukowcy z krajów sąsiedzkich, tak aby nadać gronu doradczemu międzynarodowy charakter i propagować czasopismo na obszarach ościennych. W obecnym składzie Rady członkami zagranicznymi są uniwersyteccy profesorowie: Arvids Bāseviskis – Łotwa, Daugavpils (Dylenburg); Leonid Kopij – Ukraina, Lwów; Gerhard Oesten – Niemcy, Freiburg; Ladislav Paule – Słowacja, Zwolen; Vytautas Tamutis – Litwa, Kowno.

Siedziby redakcji. W „warszawskich tomach” Sylwana nie podawano adresu miejsca, gdzie należało przynieść lub przesłać artykuł, gdzie był redagowany, poprawiany i przygotowywany do druku. Warszawa jako siedziba władz Królestwa Kongresowego była dużym miastem (jak na ówczesne czasy), liczącym w 1830 r. około 140 tys. mieszkańców, ale środowisko osób wykształconych, w szczególności wykładowców Uniwersytetu Warszawskiego (Szkół Głównych) i Szczególnej Szkoły Leśnictwa oraz wyższych urzędników leśnych, potencjalnych autorów tekstów do Sylwana, było nieliczne i znało

się wzajemnie (Grzywacz 2016). Do Sylwana dołączano „Rocznik Korpusu Leśnego Królestwa Polskiego” (zawierający rozporządzenia i skład osobowy korpusu), gdyż było to czasopismo półurzędowe Komisji Rządowej Przychodów i Skarbu. Może warto w tym miejscu przypomnieć, że rozporządzeniem z dnia 25 listopada 1826 r., powtórzonym w czerwcu 1829 oraz w lutym 1834 r., zobowiązywano wszystkie urzędy leśne i urzędników do prenumeraty Sylwana, aż do strażnika włącznie (najniższy stopień korpusu leśnego, odpowiednik późniejszego gajowego). Dlatego należy wysunąć przypuszczenie, że „redakcja” Sylwana znajdowała się w siedzibie Wydziału Leśnego Komisji Rządowej Przychodów i Skarbu. W latach 1815–1818 siedziba Komisji (odpowiednik dzisiejszego resortu, ministerstwa) znajdowała się w pałacu Teppera przy ul. Miodowej 7 (budynek ten spłonął podczas obrony Warszawy we wrześniu 1939 r.). To pewnie tutaj powstawały pomysły o organizacji lasów rządowych, utworzenia Szczególnej Szkoły Leśnictwa potrzebnej dla kształcenia kadr oraz o wydawaniu naukowego czasopisma leśnego. Później siedzibę Komisji przeniesiono do nowo wybudowanego pałacu, zaprojektowanego dla jej potrzeb. Obecnie jest tam Urząd Miasta Stołecznego Warszawy i siedziba prezydenta miasta (plac Bankowy 2). To w tym budynku pracowali: Ludwik Plater, Juliusz Brinken, Hipolit Cielecki, Kazimierz Glinka-Janczewski – liderzy leśnictwa w Królestwie Polskim, redaktorzy Sylwana.

W okresie „lwowskim” siedziba redakcji Sylwana znajdowała się w miejscach zawodowej pracy redaktorów naczelnych, to jest w Krajowej Szkole Gospodarstwa Lasowego, przekształconej później w Wyższą Szkołę Lasową. Ta uczelnia po połączeniu z Akademią Rolniczą w Dublanach k. Lwowa stała się podstawą Wydziału Rolno-Lasowego Politechniki Lwowskiej. W tych placówkach naukowych pracowali redaktorzy naczelni: A. Nowicki, W. Tyniecki, K. Tarłowski, S. Sokołowski i S. Wierdak. Uczelnie te kolejno korzystały z budynku zakupionego pierwotnie dla Krajowej Szkoły Gospodarstwa Lasowego przy ul. św. Marka 1. Budynek ten był przebudowywany i rozbudowany, a obecnie nadal jest wykorzystywany w celach dydaktycznych przez Państwowy Ukraiński Uniwersytet Leśno-Techniczny, choć ulica zmieniła nazwę na Olgi Kobyłańskiej. W tamtym okresie prenumeratę Sylwana załatwiano się również w sekretariacie Małopolskiego i później (od 1925 r.) Polskiego Towarzystwa Leśnego przy ul. Na Skalce 1 (prawdopodobnie obecnie ul. Skjelna), gdzie mieściła się również Spółdzielnia Leśników. Wydział GTL (odpowiednik Zarządu Głównego) miał przez dłuższy czas swoją siedzibę przy ul. Zybkiewicza 1 (wejście z innego narożnika do budynku przy ul. Św. Marka). Rada Naczelna PTL miała lokal we Lwowie przy ul. Kornela Ujejskiego 1, obecnie Mykoły Ustyjanowycza (Kozikowski 1974).

Po II wojnie światowej pierwszy rocznik Sylwana ukazał się w 1947 r. Powstał pod redakcją prof. Szymona Wierdaka, redaktora naczelnego w poprzednich latach, od 1920 do 1939 r. Komitet redakcyjny składał się z następujących osób: W. Niedziałkowski, E. Chodzicki, F. Grychowski, J. Kostyrko, A. Kozikowski, J. Rafalski – naukowców leśników reprezentujących wszystkie naukowe placówki leśne, wydziały leśne uczelni wyższych i IBL. Prof. S. Wierdak po opuszczeniu Lwowa z powodu zmiany granic Polski, podjął pracę na Uniwersytecie Jagiellońskim i zapewne „redakcja” mieściła się w jego miejscu pracy. Pierwszy rocznik Sylwana w nowej rzeczywistości społeczno-politycznej został przygotowany i wydrukowany w Krakowie. Był to formalnie kwartalnik choć wydrukowany łącznie, razem zeszyty 1/4. Spieszono się, by po 7 letniej przerwie spowodowanej wojną i okupacją, rozpocząć wydawanie czasopisma, na które oczekiwało środowisko leśników i przyrodników.

Po przeniesieniu w 1948 r. redakcji Sylwana do Warszawy, mieściła się ona pierwotnie obok siedziby ówczesnego Instytutu Badawczego Leśnictwa przy ul. Wawelskiej 52/54, tam gdzie były władze Towarzystwa, w przedwojennym budynku Naczelnej Dyrekcji Lasów Państwowych, wzniesionego w latach 1934–1936 z funduszy Lasów Państwowych i składek leśników z całego kraju. Budynek ocalał podczas hitlerowskiej okupacji Warszawy i w nim umieszczono powstałe po raz pierwszy w naszej historii Ministerstwo Leśnictwa i wkrótce później, od 1957 r. Ministerstwo Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego. Tak było w latach 1948–1950. Gdy wydawcą Sylwana stało się od 1951 r. Państwowe Wydawnictwo Rolnicze i Leśne (PWRiL), mieszczące się na ul. Wareckiej 11 a, to redakcja także została tam przeniesiona. Od początku 1957 r. na mocy decyzji kierownictwa resortu i osobiście ministra leśnictwa i przemysłu drzewnego Jana Dąb-Kociola, Polskie Towarzystwo Leśne otrzymało do swojej dyspozycji przydział na pomieszczenie w budynku nowo wzniesionego dla potrzeb rozwijającego się Instytutu Badawczego Leśnictwa przy ówczesnej ul. Nowoopaczewskiej 3. IBL został przeniesiony z ul. Wawelskiej na Nowoopaczewską, a wraz z nim PTL i redakcja Sylwana. W tym miejscu redakcja znajduje się do tej pory. Zmieniały się tylko nazwy ulic, z Nowoopaczewskiej na Wery Kostrzewy (od 1960r.), a od 1990 r. na ul. Bitwy Warszawskiej 1920 r. nr 3. Jest to już siedziba redakcji Sylwana od 63 lat, najdłużej w całej 200-letniej historii tego czasopisma. Siedziba Zarządu Głównego PTL oraz redakcja Sylwana udostępniana jest bezkosztowo na mocy porozumienia (umowy) z dyrekcją IBL, także po przeniesieniu Instytutu do Sękocina Starego. Ta życzliwa postawa i pomoc IBL na rzecz Towarzystwa oraz Sylwana, dla dobra rozwoju leśnictwa i nauk leśnych była i jest nadal, bardzo wdzięcznie przy-

mowana i pamiętana przez całe nasze środowisko leśników – praktyków i naukowców.

Wskaźniki bibliometryczne. Od 2004 r. Sylvan zaczyna być indeksowany w referencyjnych bazach danych. Na podstawie uzyskanych wskaźników następuje później punktacja (ocena) czasopisma naukowego, np. w Polsce przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Sylvan jest notowany przez polskie i międzynarodowe bazy danych: CAB International, Polish Scientific Contents, od 2008 r. również Science Citation Index Expanded (SciSearch), Journal Citation Reports, Scence Edition oraz Index Copernicus International. Na tej podstawie Sylvan od lat otrzymuje najwyższą pozycję wśród polskich leśnych czasopism naukowych. Kategoria ta była wyrażana w postaci 6 pkt lub jako A, od czerwca 2010 r. jako 9 pkt, później 15 i 20, a od 2019 r. 40 punktów (według stosowanych różnych kryteriów punktacji). Sylvan zabiegając o udział w międzynarodowym obiegu publikacji naukowych, został wpisany na tzw. listę filadelfijską, tworzoną w USA przez Filadelfijski Instytut Informatyczny (Thomson Institute), składającą się z najwyżej cenionych czasopism naukowych na świecie, z wszystkich dyscyplin i dziedzin. Większość z wpisanych na listę czasopism wydawane jest w języku angielskim, bardzo rzadko w innych językach. Taki wpis znacznie zwiększa zainteresowanie czasopismem i cytowalność artykułów w nim zawartych. Czynnikiem wpływu (impact factor) danego czasopisma na naukę światową (znaczenia), wyraźnie podwyższa ocenę czasopisma i artykułów poszczególnych autorów. Od 2009 r. Sylvan ma po raz pierwszy wyliczony IP (impact factor), przez ten Instytut, który wyniósł 0,149. To duży sukces redakcji i autorów publikacji (zwłaszcza, że przygotowanych po polsku). W kolejnych latach współczynnik wzrasta: 2010 – 0,155; 2011 – 0,159; 2012 – 0,263; 2013 – 0,295; 2014 – 0,322; 2015 – 0,410; 2016 – 0,481; 2017 – 0,623; 2018 – 0,691. Należy dołożyć wszelkich starań aby ten wskaźnik wzrastał, między innymi przez publikowanie Sylwana również w języku angielskim oraz stosowanie jeszcze ostrzejszej selekcji pod względem merytorycznym nadsyłanych artykułów. Potrzebna jest również wyjątkowa dbałość o poprawność angielskiego tytułu artykułu, abstraktów, słów kluczowych, streszczeń, podpisów pod rycinami i wykresami, nie mówiąc już o terminowości ukazywania się kolejnych numerów (zeszytów).

Na podstawie oceny czasopisma w których opublikowano artykuły, różnymi metodami stosowanymi przez naukometrię, dokonuje się oceny dorobku pracowników naukowych i instytucji naukowych. Cenionym w tym względzie jest wskaźnik (indeks) Hirscha, h – miernik mający wskazywać znaczenie wszystkich prac naukowych danego autora, charakteryzujący jego cały dorobek, odzwierciedlający dystrybucję cytowani publikacji określonego

naukowca i liczby jego najlepszych prac. Stosowanie wskaźnika H ma sens przy porównywaniu dorobku naukowego pracowników z tej samej dziedziny i dyscypliny, gdyż przeciętna liczba cytowań jest zależna od dziedziny badań. Zainteresowanie polskimi badaniami leśnymi ze względu na określony lokalnie, przyrodniczy charakter przedmiotu (obiektu) badań, nie jest liczne ze światowego punktu widzenia, stąd wskaźnik H leśników jest niższy od pracowników nauk bardziej „uniwersalnych” np. fizyki, genetyki, biologii molekularnej, medycyny itd.

Autorzy artykułów i opracowań. Z warszawskiego okresu wydawania Sylwana nie jest łatwo podać pełny wykaz autorów, gdyż nie było wówczas (przynajmniej w początkowych tomach) zwyczaju podpisywania imieniem i nazwiskiem swoich tekstów. Później pod niektórymi artykułami i opracowaniami pojawiają się monogramy ale bezbłędne ich rozwinięcie obecnie stwarza spore trudności. W późniejszych tomach drukowane materiały są przez autorów podpisane. Najczęściej byli to (w kolejności alfabetycznej): Juliusz Brincken, Jan Bromirski, Józef Haczewski, Gustaw Henke, Brunon Kiciński, Wiktor Kozłowski, Karol Skrodzki, Michał Szubert, Klemens Wydrzyński. Zamieszczano również tłumaczenia dzieł leśników niemieckich: A. Bornholz, E. Buttlar, H. Cotta, G.L. Hartig, I.A. Helwert, W. Pfeil a także „Kodex leśny francuzki” (1830). Często pisali do Sylwana profesorowie Uniwersytetu Warszawskiego (Szkoly Głównej), będący równocześnie wykładowcami Szczególnej Szkoły Leśnictwa w Warszawie: Adam Kitajewski (entomologia, chemia), Juliusz (Colberg) Kolberg (geodezja), Dominik Krysiński (administracja), Fryderyk Skarbek (ekonomia), Józef Skrodzki (fizyka), Michał Szubert (botanika). Część z nich należy do najwybitniejszych przedstawicieli polskiej nauki ówczesnych czasów. Dużo artykułów zamieszczanych w Sylwanie było autorstwa wysokich urzędników leśnych, pracujących w Komisji Rządowej Przychodu i Skarbu: Antoni Auleitner, Juliusz (Brincken) Brincken, Hipolit Cielecki, Józef Haczewski, Gustaw Henke, Antoni Hollak, Kazimierz Janczewski-Glinka, Wiktor Kozłowski, Ludwik Plater-Broel, Klemens Wydrzyński i inni. Ich zajmowane kolejno funkcje i stanowiska można znaleźć w bardzo obszernym dziele „Urzednicy Królestwa Polskiego 1815–1866” (Kulecka 2019). Ponad 30 % pozycji stanowią instrukcje, postanowienia, rozporządzenia, reskrypty i przepisy Komisji Rządowej Przychodów i Skarbu oraz informacje o Szczególnej Szkole Leśnictwa w Warszawie oraz Instytucie Gospodarstwa Wiejskiego i Leśnictwa w Marymoncie, których autorstwo nie jest podane (były zapewne przygotowywane przez wielu urzędników leśnych).

Najwięcej artykułów do Sylwana w latach 1883–1939 przygotowali (w kolejności alfabetycznej): Kazimierz (Acht) Tarłowski, Roman Grus, Emil

Hołowkiewicz, Cyryl Kochanowski, Jan Kosina, Aleksander Kozikowski, Franciszek Krzysik, Roman Kunze, Jan Ligman, Jan Miklaszewski, Aleksander Nowicki, Kazimierz Pilat, Kazimierz Remiszewski, Stanisław Sokołowski, Władysław Spausta, Henryk Strzelecki, Kazimierz Suchecki, Władysław Szafer, Ignacy Szczerbowski, Władysław Tyniecki, Szymon Wierdak. Kolejność ilościowa w tym względzie przedstawia się następująco: Cyryl Kochanowski (126), Stanisław Sokołowski (98), Władysław Tyniecki (92), Henryk Strzelecki (60), Aleksander Kozikowski (58), Franciszek Krzysik (54), Aleksander Nowicki (50), Emil Hołowkiewicz (47), Kazimierz Suchecki (38), Szymon Wierdak (29), Ignacy Szczerbowski (27), Władysław Szafer (25).

Najwięcej autorów zamieszczających swoje teksty w Sylwaniu, co jest oczywiste, rekrutowało się z lwowskiego leśnego środowiska naukowego – Krajowa Szkoła Gospodarstwa Lasowego, Akademia Rolnicza w Dublanach k. Lwowa, Wyższa Szkoła Lasowa, Wydział Rolniczo-Lasowy Politechniki Lwowskiej. Byli to: T. Gieruszyński, E. Hołowkiewicz, M. Janiczek, C. Kochanowski, A. Kozikowski, F. Krzysik, R. Kunze, M. Małaczyński, A. Nowicki, K. Pilat, W. Płoński, S. Sokołowski, H. Strzelecki, K. Suchecki, W. Szafer, D. Szymkiewicz, K. Tarłowski, W. Tyniecki, S. Wierdak. Do Sylwana również pisali Marian Raciborski i Eugeniusz Romer z Uniwersytetu Lwowskiego. Autorami artykułów byli także pracownicy naukowcy Uniwersytetu Poznańskiego: Józef Goetz, Witold Kulesza, Leon Mroczkiewicz, Bolesław Namysłowski, Józef Paczoski, Julian Rafalski, Józef Rivoli, Wiktor Schramm, Jan Sokołowski, Stefan Studniarski, Feliks Terlikowski, Tadeusz Włoczewski oraz pracownicy Wydziału Leśnego SGGW: Edward Chodzicki, Jerzy Grochowski, Władysław Jedliński, Roman Kobendza, Jan Miklaszewski, Wacław Niedziałkowski, Marian Nunberg, Adam Schwarz, Marian Sokołowski, z Uniwersytetu Jagiellońskiego: Bolesław Namysłowski i Kazimierz Ruppert, a z Instytutu Badawczego Lasów Państwowych w Warszawie Józef Kostyrko (autorów przyporządkowano do tej placówki naukowej w której pracowali podczas publikowania opracowań w Sylwaniu). Wśród autorów tekstów w Sylwaniu okresu lwowskiego spotykamy nazwiska arystokratów i posiadaczy rozległych terenów leśnych: Witold Czartoryski, Włodzimierz Czartoryski, Jerzy Dunin-Borkowski, Włodzimierz Dzieduszycki, Adam Kozłowiecki, Edward Lubicz-Niezabitowski, Józef Mycielski, Józef Potocki, Adam Stadnicki, Kazimierz Szeptycki, Andrzej Załuski, Adam Zamoyski, Stefan Zamoyski, Władysław Z. L. Zamoyski. Autorami opracowań zamieszczonych w Sylwaniu byli leśnicy praktycy, wyżsi urzędnicy administracji leśnej, działacze Galicyjskiego TL i Polskiego TL, między innymi: Walerian Dakowski, Hipolit Frommer, Roman Grus, Jan Jerzy Karpiński, Jan Kosina, Jan Ligman, Bronisław Lipiński, Adam Loret, Witold Łuczkiwicz,

Romuald Makarewicz, Kazimierz Remiszewski, Władysław Spausta, Ignacy Szczerbowski i inni. Co prawda stosunkowo mało licznie ale zamieszczano również tłumaczenia tekstów leśników, naukowców i wysokiej rangi urzędników, głównie austriackich, niemieckich i rosyjskich.

W zeszytach współczesnych Sylwan z okresu 1947–1970 znajduje się ponad 400 nazwisk autorów artykułów i innego typu opracowaniach. Najczęściej pojawia się około 60 znanych leśników, drzewiarzy i przyrodników: B. Aleksandrowicz, S. Bałut, S. Bellon, M. Borowski, W. Bugała, Z. Capecki, W. Chmielewski, K. Czereyski, S. Domański, J. Dominik, T. Dominik, J. Fabijanowski, R. Fromer, T. Gieruszyński, S. Graniczny, J. Grochowski, W. Grochowski, E. Ilmurzyński, E. Kamiński, S. Kapuściński, J.J. Karpiński, W. Krajski, M. Kreutzinger, S. Kocięcki, F. Krzysik, K. Kuźniar, K. Maciejowski, S. Matusz, T. Molenda, J. Mowszowicz, S. Myczkowski, W. Niedziałkowski, M. Nunberg, Z. Obmiński, T. Orlicz, H. Orłoś, W. Ostrowski, Z. Patalas, T. Perkitny, M. Pisarska, S. Prosiński, Z. Prusinkiewicz, B. Radwański, J. Rafalski, W. Rogiński, B. Rutkowski, Z. Sierpiński, K. Stocki, A. Szmidt, B. Szymkiewicz, J. Tomanek, T. Trampler, S. Tyszkiewicz, K. Urbański, K. Suchecki, W. Szafer, J. Świader, S. Walther, E. Więcko, T. Włoczewski, B. Zabielski, A. Żabko-Potopowicz, W. Żelawski. Są to przedstawiciele wszystkich w kraju wydziałów leśnych, wydziałów technologii drewna, Instytutu Badawczego Leśnictwa, Instytutu Technologii Drewna oraz niektórzy przyrodnicy pracujący na wydziałach biologii uniwersytetów.

Ze względu na niedostatek czasu na przygotowanie tego zamówionego na sympozjum naukowe PTL opracowania nie udało mi się dokonać analizy placówek naukowych lub terenowych, w których pracowali autorzy artykułów zamieszczonych w Sylwanach w ostatnim 50-leciu, za okres 1971–2020. Pobieżny przegląd wskazuje, że zdecydowanie mniej jest autorów publikacji z zakresu drzewnictwa. O ile dawniej większość artykułów była jednoautorska, rzadko przygotowana przez zespół 2–3 osobowy, to obecnie najczęściej są to prace wieloautorskie. Dla przykładu, w 2019 r. opublikowano w Sylwaniu 107 artykułów, w tym 11 jednoautorskich, 24 przygotowanych przez 2 osoby, 30 przez 3, 21 przez 4, 13 przez 5, 6 przez 6, 2 przez 8, a nawet 1 artykuł mający 21 autorów. Znacznie więcej niż w poprzednich okresach, jest autorów publikacji z „nieleśnych” placówek naukowych, pracujących na różnych wydziałach uniwersytetów oraz innych uczelni i instytutów badawczych (resortowych) i Polskiej Akademii Nauk. Znacznie więcej jest artykułów przygotowanych przez zagranicznych pracowników naukowych lub wspólnie zrealizowanych przez polskich i zagranicznych naukowców, co świadczy o coraz większej renomie naszego miesięcznika.

Finansowanie wydawanie Sylwana. Współcześnie nie posiadamy materiałów źródłowych, w szczególności dawnych, o kosztach wydawniczych

i sposobach finansowania Sylwana. Być może istnieją jakieś nieliczne rachunki i dokumenty w Archiwum Akt Nowych w Warszawie (ul. Hankiewiczza 1) i w Archiwum Państwowym w Radomiu (ul. S. Wernera 7), które przechowuje m.in. dokumentację o leśnictwie z okresu Królestwa Kongresowego. Wymagałoby to specjalistycznych poszukiwań. Natomiast dokumentacja GTL i PTL oraz prac redakcji Sylwana z lat 1883–1939 pozostała we Lwowie, nie posiadamy informacji o jej losach i czy w ogóle jeszcze istnieje w jakimś archiwum ukraińskim.

Sylwan na początku ukazywania się był czasopismem półurzędowym, z jego łamów dowiadujemy się, że kierownictwo Komisji Rządowej Przychodów i Skarbu „przypominało” o obowiązku prenumeraty przez pracowników lasów rządowych (mówiło się wówczas – korpusu leśnego). Gdy później Sylwana wydawała spółka prywatna leśników, to zachęcano do prenumeraty i wolnego zakupu w nielicznych księgarniach. Galicyjskie (Małopolskie) i Polskie Towarzystwo Leśne zalecało prenumeratę w ramach składek członkowskich. Na stronach Sylwana znajdują się liczne przypomnienia i zachęty oraz prośby o uregulowanie należności, gdyż występowała okresowo trudna sytuacja i niedobory finansowe. Korzystano również z dotacji Spółdzielni Leśników we Lwowie. W lwowskim okresie wydawania Sylwana corocznie na jego łamach znajdowały się szczegółowe informacje o przychodach i wydatkach związanych z funkcjonowaniem tego czasopisma. Tylko dla przykładu w 1898 r. przychody z tego tytułu wyniosły 7 880 koron, a wydatki 7 860 („praca redaktora, honoraria autorskie, ekspedycja „Sylwana”, koszt drukowania, drobne wydatki redaktora”). Z tego bilansu wynika (również z wielu lat następnych), że Sylwan był wydawany „non profit”, bez jakichkolwiek narzutów i zysków na potrzeby wydawcy – Galicyjskiego Towarzystwa Leśnego. Taka zasada jest stosowana przez cały okres wydawniczy, aż do czasów współczesnych. W 1905 r. nakład wynosił ok. 700 egzemplarzy, z czego 549 dla członków GTL w ramach składki, 63 egzemplarze były prenumerowane przez osoby i instytucje nie będące członkami Towarzystwa, 81 egzemplarzy było darem dla różnych towarzystw, bibliotek oraz na wymianę za inne czasopisma krajowe i zagraniczne. Również dla przykładu warto przytoczyć fragment informacji redakcji z 1911 roku „Prenumerata roczna w Galicji 12 koron, w W. Ks. Poznańskim 12 marek, w Królestwie Polskim i całym Cesarstwie Rosyjskim 6 rubli, w innych państwach 14 franków. Członkowie Galicyjskiego Towarzystwa Leśnego otrzymują „Sylwana” bezpłatnie”. Takiego typu informacje na stronie redakcyjnej znajdowały się przez dziesiątki lat.

W okresie po 1947 r. również Sylwan był prenumerowany przez członków Towarzystwa i jednostki administracyjne Lasów Państwowych, parki naro-

dowe, szkoły i uczelnie leśne, biblioteki, zespoły leśne urzędów powiatowych i wojewódzkich. Przez długie dziesięciolecia stosowano zasadę prenumeraty ulgowej dla członków PTL poprzez zbiorowe zamawianie za pośrednictwem Zarządu Głównego. Na przykład w 1960 roku dla członka PTL prenumerata roczna wynosiła 84 zł, dla pozostałych prenumeratorów (poprzez Urzędy Pocztowe, listonoszy oraz Oddziały i Delegatury „Ruch”) 156 zł, a koszt prenumeraty zagranicznej był o 40 % większy od ceny podstawowej. Gdy Sylwan był współwłasnością PAN to Akademia przekazywała dotacje, także później w latach 1966–1991, gdy PAN współwłaścicielem już nie była. Przez kolejne lata Sylwan otrzymywał stosunkowo niewielkie dotacje w wysokości kilku-kilkunastu procent kosztów druku od Komitetu Badań Naukowych, później od Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Prenumeratę i dotacje realizuje już od dawna Generalna Dyrekcja Lasów Państwowych. Od początku 1993 roku GDLP jest głównym prenumeratorem Sylwana na potrzeby pracowników zatrudnionych w swoich strukturach, co pozwala na bardzo stabilną pracę wydawniczą. Dokonano tego na podstawie porozumienia pomiędzy dyrektorem generalnym LP Andrzejem Rodziem, a przewodniczącym ZG PTL Andrzejem Szujeckim (pełny tekst porozumienia zamieszczono w nr 4 Sylwana z 1993 r.)

W ostatnim dziesięcioleciu przy nakładzie 1200 egzemplarzy i rocznej objętości 66 arkuszy drukarskich, przychód ze sprzedaży a także koszty całkowite kształtują się na poziomie ok. 200 tys. zł., przy czym 93 % kosztów stanowi druk. Sylwan zgodnie z długoletnią tradycją PTL jest wydawany „non profit” (po kosztach) i przy większości prac członków redakcji i recenzentów o charakterze społecznym, również bez honorariów dla autorów. PTL ze składek członkowskich nie dofinansowuje wydawania Sylwana, nie otrzymuje także dotacji i darowizn na ten cel. Jak już wspomniano stabilność wydawniczą tego czasopisma zapewnia prenumerata 80 % nakładu przez Lasy Państwowe.

Zamiast podsumowania i wniosków wpływających z tego obszernego jubileuszowego opracowania, proszę pozwolić że w imieniu uczestników Zjazdu PTL, złożę bardzo serdeczne podziękowania wszystkim osobom z licznych już pokoleń, które swoją pracą i działalnością przyczyniły się do powstania i ukazywania się „Sylwana” – najstarszego na świecie leśnego czasopisma naukowego, przez ponad 200 lat. Sukces ten jest zbiorowym dziełem autorów artykułów, redaktorów naczelnych, merytorycznych i technicznych, recenzentów, tłumaczy, drukarzy oraz wysiłków i efektów starań

członków rady programowej, władz Polskiego Towarzystwa Leśnego – właściciela i wydawcy tego czasopisma. Leśnicy i przyrodnicy – główni czytelnicy „Sylwana”, bardzo dziękują Generalnej Dyrekcji Lasów Państwowych za zainteresowanie czasopismem i niezbędne wsparcie finansowe poprzez stałą i licznie wysoką prenumeratę.

Należy życzyć dalszej pomyślnej w działalności, sukcesów w pomnażaniu renomy i prestiżu „Sylwana”, co najmniej przez następne 200 lat, dla dobra nauk leśnych, polskiego leśnictwa i ochrony ojczystej przyrody.

Darż Bór

Literatura

1. Banks D. 2010. The beginnigs of vernacular scientific discourse: genres and linguistic features in some early issues of the Journal des Scavans and the Philosophical Transactions. E-rea 8(1), [https:// doi. org /10.4000/erea.1134](https://doi.org/10.4000/erea.1134).
2. Broda J. 2000. Historia leśnictwa polskiego. Wydawnictwo Akademii Rolniczej, Poznań.
3. Broda J. 2001. Historia i dokonania Polskiego Towarzystwa Leśnego. Sylwan, 9, 31–45.
4. Broda J. 2007. Dzieje najnowsze leśnictwa w Polsce 1918–2006, Wydawnictwo PTL, Warszawa, t. I i II.
5. Godera N. 1965. Czasopisma [w.] Dzieje lasów, leśnictwa i drzewnictwa w Polsce. A. Żabko-Potopowicz red., PWRiL, Warszawa, 523–525.
6. Grzywacz A. 2001. Polskie Towarzystwo Leśne w służbie społeczeństwa. Sylwan, 9, 57–73.
7. Grzywacz A. 2007. Sto dwadzieścia pięć lat działalności Polskiego Towarzystwa Leśnego w służbie lasów i społeczeństwa. [w.] Wyzwania przyszłości polskiego leśnictwa. Wydawnictwo PTL, Kraków, 7–40.
8. Grzywacz A. 2010. Sto dziewięćdziesiąta rocznica wydania pierwszego zeszytu „Sylwana” (1820–2010) najstarszego leśnego czasopisma naukowego w Polsce. [w.] Leśnictwo Bieszczadów wczoraj, dziś, jutro. Wydawnictwo PTL, Polańczyk, 229–237.
9. Grzywacz A. 2014. Wprowadzenie. [w.] T.J. Wodzicki. Twórczość naukowa warunkiem rozwoju gospodarki leśnej. Wydawnictwo PTL, Warszawa, 9–16.
10. Grzywacz A. red. 2016. Szczególna Szkoła Leśnictwa w Warszawie 1816–1832. Wydawnictwo PTL i Wydział Leśny SGGW, Warszawa.
11. Grzywacz A. 2019. Wprowadzenie. [w.] Dwa wieki Puszczy Białowieskiej na łamach „Sylwana”. A. Grzywacz red., CILP i PTL, Warszawa, 15–23.

12. Grzywacz A. 2020. Problematyka ochrony przyrody w lasach na łamach „Sylwana” (1820–2020). *Sylvan*, 12, 1027–1044.
13. Grzywacz A., Łukaszewicz J. 2004. Polskie Towarzystwo Leśne. [w.] *Słownik polskich towarzystw naukowych*. Biblioteka PAN i Rada Towarzystw Naukowych przy Prezydium PAN, Warszawa, 566–572.
14. Heymanowski K. 1980. Lasy i leśnictwo w Polsce przedrozbiorowej w świetle współczesnego piśmiennictwa, kartografii i prawodawstwa. *Studia i Materiały z Dziejów Nauki Polskiej. IHNOiT PAN*, ser. B, z. 30.
15. Heymanowski K. 1991. 170-lecie „Sylwana” w świetle genezy czasopiśmiennictwa technicznego. *Sylvan*, 8, 67–74.
16. Kantowski Ł., Nowak T. 2006. Ochrona środowiska leśnego na łamach „Sylwana” w latach 1820–1939. *CILP*, Warszawa.
17. Kasprzyk S. 1984. Dzieje Polskiego Towarzystwa Leśnego 1882–1982. *PWRiL*, Warszawa.
18. Kozikowski K. 1974. Stulecie otwarcia Wyższej Szkoły Lasowej (1874–1974). *Sylvan* 2, 1–20.
19. Krajski W. 1965. „Sylvan” – pomnik polskiej kultury i polskiego leśnictwa. *Sylvan*, 7, 12–31.
20. Krajski W. 1957. 75 lat społecznej, kulturalnej i naukowej działalności Polskiego Towarzystwa Leśnego. *Sylvan*, 11, 1–35.
21. Krajski W. 1965. Piśmiennictwo leśne. [w.] *Dzieje lasów, leśnictwa i drzewnictwa w Polsce*. A. Żabko-Potopowicz red., *PWRiL*, Warszawa, 282–293.
22. Krajski W. 1974. *Sylvan Warszawski*. [w.] *Twórcy i organizatorzy leśnictwa polskiego na tle jego rozwoju*. PWN, Warszawa.
23. Krzysik F. 1958. Działalność i zadania Polskiego Towarzystwa Leśnego na tle obecnego stanu lasów i gospodarstwa leśnego. *Sylvan*, 5/6, 63–71.
24. Krzysik F. 1963. Działalność i perspektywy rozwoju Polskiego Towarzystwa Leśnego. *Sylvan*, 3, 1–12.
25. Kucharzewski F. 1904. *Piśmiennictwo techniczne polskie przed rokiem 1875*. Warszawa.
26. Kulecka A. 2019. *Urzędnicy Królestwa Polskiego 1815–1866*. WUW, Warszawa.
27. *Mała encyklopedia leśna*. 1991. Hasło – Sylvan. PWN, Warszawa, wyd. II.
28. Marszałek T. 1965. Piśmiennictwo, szkolnictwo i zrzeszenia leśne. [w.] *Dzieje lasów, leśnictwa i drzewnictwa w Polsce*. A. Żabko-Potopowicz red., *PWRiL*, Warszawa.
29. Miklaszewski J. 1907. Ogólny rzut oka na rozwój leśnictwa w Królestwie Polskim w XIX wieku. Referat na pierwszym Zjeździe Polskich Leśników w 1907 r. w Krakowie. (reprint, Wydawnictwo PTL, Kraków 2007).
30. Mittermaier B. 2010. Rola czasopism w rozwoju nauki i technologii: perspektywa niemiecka. *Przegląd Mechaniczny*, 6, 47–50.

31. Połujański A. 1863. O piśmie czasowym leśniczem. *Rocznik Leśniczy*, t. IV, cz. III.
32. Rafalski J. 1943. „Sylwan” i jego rola w rozwoju leśnictwa i w historii kultury polskiej. *Sylwan*, 1/4, 5–6.
33. Sokołowski S. 1905. Materiały do historii leśnictwa polskiego. Szkoła leśna w Warszawie w latach 1818–1832. *Sylwan*, 41–54, 109–115, 132–146.
34. Sokołowski W. 1982. *Sylwan – Bibliografia zawartości za lata 1820–1858 i 1883–1939*. Maszynopis w zasobach biblioteki ZG PTL w Warszawie.
35. Strzelecki A. 1895. Kilka uwag z dziedziny literatury i bibliografii leśnictwa polskiego. *Sylwan*, 3, 93–108.
36. Strzelecki H. 1894. Pogląd na powstanie, rozwój i działalność Galicyjskiego Towarzystwa Leśnego. Lwów.
37. *Sylwan 1820–1858*. 24 opracowane tomy, Biblioteka ZG PTL, Warszawa.
38. *Sylwan 1883–1939*. 57 opracowanych roczników, Biblioteka ZG PTL, Warszawa.
39. *Sylwan 1947–2019*. 73 opracowane roczniki. Biblioteka ZG PTL, Warszawa.
40. Szczerbowski I. 1907. Pamiętnik 25-letniej działalności Galicyjskiego Towarzystwa Leśnego. Nakładem Prezesa Galicyjskiego Towarzystwa Leśnego, Jerzego hr. Dunin-Borkowskiego, Lwów.
41. Szymanowska Z. 1977. Piśmiennictwo leśne (czasopisma).[w.] *Nauki leśne w Polsce 1920–1970*. A. Żabko-Potopowicz red. Monografia z dziejów nauki i techniki, t. CIV, Zakład Narodowy im. Ossolińskich – Wydawnictwo Wrocław, Oddział w Gdańsku, 43–57.
42. Tyszkiewicz S. 1971. „Sylwan” w służbie leśnictwa polskiego. *Sylwan*, 7, 43–57.
43. Więcko E. 1965. Lasy i gospodarstwo leśne na ziemiach Polski od połowy XIX wieku. *Sylwan*, 1/4, 88–134.
44. Zarzyński P. 2000. *Ludzie i fakty. Jubileuszowy 100 Zjazd Polskiego Towarzystwa Leśnego*. Wydawnictwo PTL, Poznań.
45. Zarzyński P. 2001. 180 lat historii „Sylwana” – najstarszego polskiego czasopisma leśnego. *Sylwan*, 9, 75–84.
46. Zarzyński P. 2019. *Kronika Polskiego Towarzystwa Leśnego 1882–2019*. Wydawnictwo PTL, Wydawca Pro Creo, Warszawa.
47. Zdanowski A. 1971. Sprawozdanie z sesji naukowej poświęconej 150-leciu „Sylwana”, zorganizowanej w ramach 70 Zjazdu PTL w Warszawie dnia 26 września 1970 r., *Sylwan*, 7, 1–5.
48. Żabko-Potopowicz A. 1960. Historia leśnictwa. Dział Wydawnictw S4GW, Warszawa.
49. Żabko-Potopowicz A. 1960 a. „Sylwan” warszawski a obca literatura leśna. *Sylwan*, 12, 1–15.
50. Żabko-Potopowicz A. 1960 b. Klemens Wydrzyński (1800–1864). *Sylwan*, 12, 17–19.
51. Żabko-Potopowicz A. 1965. Rzut oka na polskie piśmiennictwo leśne przed ukazaniem się „Sylwana”. *Sylwan*, 1/4, 38–57.

52. Żabko-Potopowicz A. 1965 a. Lasy i leśnictwo na ziemiach Polski w pierwszej połowie XIX wieku. Sylwan 1/4, 58–87.
53. Żabko-Potopowicz A. 1966. Aleksander Połujański (1814–1866). Sylwan, 5, 19–25.
54. Żabko-Potopowicz A. 1972. Od Galicyjskiego do Polskiego Towarzystwa Leśnego (1882–1919). Materiały na Jubileuszowy Zjazd z okazji 90-lecia PTL, Kraków, 1–4.
55. Żabko-Potopowicz A., Więcko E. 1965. Piśmiennictwo leśne. [w.] Dzieje lasów, leśnictwa i drzewnictwa w Polsce. A. Żabko-Potopowicz red. PWRiL, Warszawa, 369–378.

Prof. dr hab. Andrzej Grzywacz
Honorowy Przewodniczący
Zarządu Głównego
Polskiego Towarzystwa Leśnego

Referat z sesji naukowej nt.: "Sylwan- dwa wieki historii leśnego czasopisma naukowego" oraz "Wyzwania dla gospodarki leśnej w warunkach globalnych zmian w środowisku" z okazji 120 Zjazdu Delegatów Polskiego Towarzystwa Leśnego w Katowicach, 08-11.09.2021 r.